

Jasmina Safošnik

**Z BRANJEM PRAVLJIC V VRTCU GRADIMO
RAZVOJ BESEDNEGA ZAKLADA**

Raziskovalna naloga

Zg. Jablane, avgust 2024

Ključne besede: branje pravljic, spodbujanje govora, razvoj govora, besedni zaklad.

Povzetek:

Z raziskovalno nalogo sem želela raziskati, kako branje pravljic vpliva na govorni razvoj otrok v predšolskem obdobju. Branje spodbuja otrokov intelektualni, čustveni in jezikovni razvoj, hrani njegovo domišljijo, pripomore k razvoju empatije in širi njegov besedni zaklad, vse to ugodno vpliva na njegov celostni razvoj. Pomembno je, da k branju pristopimo že v predšolskem obdobju. Otrok se prek opisovanja, pripovedovanja in pogovora uči novih besed. Branje pravljic daje otrokom povezanost z vzgojiteljem in vrstniki. Pravljico otroci doživljajo skozi najrazličnejše načine, tako bodo vzljubili branje, pripravljani bodo na poslušanje in hkrati širili svoj besedni zaklad. Zelo pomembno je, da se otrok namesti v udoben kotiček, kjer je zanj poslušanje umirjeno in prijetno.

Raziskave so pokazale, da imajo otroci, ki so deležni velikega sklopa branja pravljic, bolj razširjen besedni zaklad. Strokovni delavci dajo zelo velik poudarek na jezikovno vzgojo predšolskih otrok v vrtcu. Prirejajo veliko pravljичnih kotičkov v igralnicah, otroke spodbujajo pri opisovanju in pripovedovanju prebranega. Vzgojitelji v svojih individualnih projektih poskrbijo, da so otroci v še večji meri deležni branja tudi v domačem okolju.

Keywords: story time, language development, speech development, vocabulary.

Abstract:

The purpose of this research paper is to emphasize the importance of story time on language development in preschool children. Reading stimulates children's development of intellectual, emotional and language skills. It has a profoundly positive impact on children's development; it feeds the child's imagination, contributes to empathy development and builds the child's vocabulary. It is very important to start reading to a child before they start attending school. This helps children learn new words. Asking children to use description, narration and conversation has been proven to significantly increase vocabulary. Reading fairy tales also forges a deeper connection between caregivers and the child, as well as among children themselves. Children experience fairy tales in a variety of ways. Story time helps the children develop appreciation for reading. It improves listening skills and expands their vocabulary. Comfort plays a significant role in the listening experience: it is recommended for a child to settle in a comfortable corner where they can experience listening as a soothing and pleasant activity.

Research has shown that children who are read more frequently develop a more extensive vocabulary. During preschool a lot of time is invested in language education. Educators spend time reading stories, and encourage children to describe and narrate what they have read. Additionally, educators invest their own time to pursue individual projects encouraging parents to read at home.

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA	2
1.2	NAMEN IN CILJI RAZISKOVALNE NALOGE.....	3
1.3	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN OMEJITVE PRI OBRAVNAVANEM PROBLEMU	3
1.4	RAZISKOVALNA METODA	4
1.5	VZOREC.....	4
1.6	IZVIRNI PRISPEVEK K PRAKSI	4
2	TEORETIČNI DEL	5
2.1	RAZVOJ OTROKOVEGA GOVORA	5
2.1.1	<i>Pogoji za razvoj govora.....</i>	<i>7</i>
2.1.2	<i>Bralne stopnje.....</i>	<i>9</i>
2.1.3	<i>Razvoj govora v vrtcu.....</i>	<i>11</i>
2.1.4	<i>Razvoj predverbalnih veščin in pojav prve besede.....</i>	<i>13</i>
2.2	PRAVLJICE IN NJIHOV VPLIV NA OTROKA	15
2.2.1	<i>Družinsko branje pravljic.....</i>	<i>18</i>
2.3	BRANJE IN PRIPOVEDOVANJE PRAVLJIC V VRTCU.....	20
2.3.1	<i>Kako brati knjige s predšolskimi otroki.....</i>	<i>24</i>
2.3.2	<i>Književnost v vrtcu in ure pravljic.....</i>	<i>26</i>
2.3.3	<i>Individualni projekti v vrtcih o spodbujanju govorne vzgoje.....</i>	<i>27</i>

3	EMPIRIČNI DEL	32
3.1	REZULTATI IN INTERPRETACIJA	32
3.2	INTERPRETACIJA RAZISKOVALNIH VPRAŠANJ	46
3.3	RAZPRAVA REZULTATOV	47
4	ZAKLJUČEK	50
5	LITERATURA	51
6	PRILOGE	54

1 UVOD

Branje pravljic se v vrtcu začne že v 1. starostnem obdobju, torej pri starosti otrok 11 mesecev. Otroci se tako začnejo učiti jezika in se sporazumevati med vrstniki in vzgojitelji. Sprva so to besede, ki so večinoma nerazumljive, vendar se ob nenehni komunikaciji intenzivno širi razvoj govora. Učenje novih besed se nadaljuje z branjem knjig, ki jih vzgojitelji vsakodnevno berejo ali pripovedujejo na najrazličnejše načine. V knjigah so namreč besede, ki jih otrok v vsakdanjem jeziku ne sliši pogosto. Branje otrokom omogoča spoznavanje novih življenjskih okolij, predmetov, odnosov, ki jih v vsakdanjem življenju nimajo priložnosti spoznati, hkrati, kar pa je najpomembnejše, branje bogati otrokovo besedišče in razvoj govornega aparata.

Otroci se kot dojenčki učijo predvsem osnov komunikacije, v obdobju malčka usvajajo prve besede, vsakodnevno širijo svoj besedni zaklad in povezujejo besede v svoje prve stavke, kot predšolski otroci pa razvijajo še svoje pripovedovalne zmožnosti in usvajajo slovnična pravila svojega jezika. Razvoj jezika in govora predstavlja osnovo vsakodnevne komunikacije, pri čemer številni strokovnjaki poudarjajo pomembnost prvih treh let otrokovega življenja, saj le-ta predstavljajo optimalno obdobje govorno-jezikovnega razvoja. Je pa otrokov govorno-jezikovni razvoj v veliki meri odvisen tudi od spodbud njegovih staršev, sorojencev in ostalih odraslih oseb v njegovem vsakodnevem okolju, ki otroku predstavljajo govorni model.

Tako kot je napisal Albert Einstein, če želite, da bi bili vaši otroci bistri, jim pripovedujte pravljice. Če želite, da bi bili še bolj bistri, jim pripovedujte še več pravljic. Zalokar pa pravi: »Če otrokom veliko beremo, s tem na edinstven način hranimo njihovo domišljijo in ustvarjamo pogoje, da jih bodo knjige pritegnile« (Zalokar, 1998).

»V vrtčevskem okolju je ključnega pomena vzgojiteljičino prepričanje o otrokovem razvoju in razvoju zgodnje pismenosti v zgodnjem otroštvu. Vzgojiteljice, ki menijo, da je zgodnje otroštvo občutljivo obdobje za otrokov govorni razvoj, se z otrokom pogosto pogovarjajo, spodbujajo, da otroci sprašujejo, na njihova vprašanja odgovarjajo; vzgojiteljice, ki menijo, da je v zgodnjem otroštvu pomembno spodbujanje predbralnih in predpisalnih spretnosti, otrokom zagotavljajo veliko tiskanega gradiva, slikanic in otroških knjig, jih spodbujajo k

dejavnostim, pri katerih uporabljajo simbolno izražanje, če pokažejo interes, jih učijo pisati črke, brati besede« (Kleeck, 2006; nav. po Marjanovič Umek, 2010, str. 39).

»Pismenost spremlja vse naše življenje. Začne se z našim rojstvom, nekateri trdijo, da se z njo seznanimo že pred rojstvom in je v začetku omejena le na poslušanje. Poslušanju postopno sledi govorjenje in še kasneje branje. Pismenost bi lahko opredelili kot zapleteno, sestavljeno in povezano dejavnost in proces, ki jo v ožjem pomenu enačimo le z branjem in pisanjem, v širšem pomenu pa ne moremo prezreti tudi poslušanja in govorjenja. Vse štiri dejavnosti ali aktivnosti sestavljajo celosten proces« (Cencič, 1999, str. 4).

1.1 Opredelitev raziskovalnega problema

Osrednji namen raziskovalne naloge je raziskati, v kolikšni meri vzgojitelji otrokom berejo pravljice in ali pri tem opažajo napredek pri razvoju govora in besednega zaklada, kajti vedno več je primerov slabega besednega povezovanja oz. opisovanja. Že v vrtcu se razvija porajajoča pismenost, kar pomeni, da se pozornost usmerja k začetnemu branju in opismenjevanju. V preteklosti je bilo opravljenih veliko raziskav na področju branja in pripovedovanja otrokom v predšolskem obdobju.

Beguš in Peternel (2007, str. 68) pravita, da otrokom s pripovedovanjem pravljic krepimo in spodbujamo njihov domišljjski svet, jih spodbujamo k samostojnosti in ustvarjalnosti v mišljenju. S tem krepimo otrokovo jezikovno zmožnost in sposobnost jezikovnega izražanja – pripovedovanja, izmišljanja in ustvarjanja novih zgodb itn.

P. Rutar (2008) poudarja, da ima pravljica v otrokovem življenju pomembno vlogo tako v razvojnem, psihološkem, vzgojno-izobraževalnem kot socialnem smislu.

A. Štefan (2003) poudarja, da s pripovedovanjem pravljic krepimo otrokovo sposobnost poslušanja in koncentracije, širimo njegov domišljjski svet in s tem ustvarjamo temelje za večjo samostojnost in ustvarjalnost v mišljenju. Krepimo sposobnost dojetanja jezikovnega sporočila, otrokov besedni zaklad in njegovo sposobnost jezikovnega izražanja. S kvalitetno izbranimi pripovedmi v otroku vzpostavimo preizkušen sistem moralnih vrednot in mu

ostrimo sposobnost lastnega presojanja situacij, vplivamo na oblikovanje njegovega estetskega okusa in še kaj.

I. Matko Lukan (2009) piše, da vsak otrok v pogovoru ob pravljici počasi odkriva del sebe. Ob tem otrok spozna tudi odraslega, kakšen je njegov odnos do problema, situacije, ljudi ... Če pravljico poslušajo še bratje ali sestre, je pogovor še bolj pester. Tako vsak pove kaj o pravljici, o sebi, o svojih občutkih, hkrati pa tudi drug o drugem, o svojih željah, pričakovanjih.

1.2 Namen in cilji raziskovalne naloge

Namen raziskovalne naloge je ugotoviti, ali so otroci deležni dovolj bralnega ozaveščanja ter kakšen poudarek dajo vzgojitelji na branje pravljic in pripovedovanje po prebranem. Zanima nas tudi, kakšne so konkretne dejavnosti, s katerimi strokovni delavci izvajajo branje v vrtcu. Preučili bomo tudi, ali strokovni delavci v vrtcih izvajajo kakšne individualne projekte o branju pravljic ter s tem spodbujajo pripovedovanje otrok ter pripomorejo k razvijanju besednega zaklada. Cilj raziskovalne naloge je dobiti informacijo, ali otrokom branje pravljic pomaga pri boljšem opisovanju in besednem izražanju.

1.3 Raziskovalna vprašanja in omejitve pri obravnavanem problemu

Z anketnim vprašalnikom, ki smo ga posredovali vzgojiteljicam predšolskih otrok v vrtcu, smo pridobivali odgovore na naslednja zastavljena raziskovalna vprašanja:

- Kdaj vzgojitelji berejo pravljice v vrtcu?
- Ali so otroci dovolj motivirani za poslušanje?
- Kakšne pravljice izbirajo vzgojitelji?
- V kakšni obliki so otroci deležni poslušanja pravljic?
- Kakšna so opažanja po prebranem?
- Kako pogosto se izvaja pripovedovanje po pravljici?
- Kako otroci pripovedujejo prebrano vsebino?

- Ali vzgojitelji izvajajo kakšen individualni projekt v skupini o spodbujanju branja in pripovedovanja?

Omejitev pri obravnavanem problemu vidimo v tem, da ne moremo pregledati dokumentacije (priprav, evalvacij in dnevnikov) vzgojiteljic in s tem natančneje opredeliti pogostost izvajanja načrtovanih in spontanosti dejavnosti za pripovedovanje in opisovanje. Predvidevamo, da vzgojitelji veliko časa namenijo spoznavanju s področja jezika v vseh možnih dejavnostih.

1.4 Raziskovalna metoda

Uporabili smo kvantitativni raziskovalni pristop. Podatke smo pridobivali s pomočjo anketnega vprašalnika, način vzorčenja pa je bil namenski in slučajnostni. Podatki so bili pridobljeni prek spletne ankete 1KA.

1.5 Vzorec

Anketni vprašalnik je vseboval 14 vprašanj z zaprtimi in odprtimi tipi vprašanj. V raziskavo je bilo vključenih 53 naključnih strokovnih delavk, ki so zaposlene na mestu vzgojiteljice predšolskih otrok ali vzgojiteljice-pomočnice vzgojiteljice otrok v vrtcih po Sloveniji. Anketni vprašalnik je izpolnilo 20 vzgojiteljic prvega starostnega obdobja, 28 vzgojiteljic drugega starostnega obdobja ter 5 vzgojiteljic kombiniranega starostnega obdobja.

1.6 Izvirni prispevek k praksi

V teoretičnem delu raziskovalne naloge smo predstavili razvoj govora pri otrocih, pomen branja in pripovedovanja pravljic v predšolskem obdobju, o dejavnikih govornega razvoja, ki vplivajo na besedni zaklad otrok. Opisali smo pomen pravljic in individualne projekte vzgojiteljev, s katerimi spodbujajo k poslušanju in pripovedovanju vsebin. Primerjali smo trditve in raziskave različnih slovenskih in tujih avtorjev. V empiričnem delu smo potrdili (ali ovrgli) njihovo veljavo, glede na to, kako dejavnosti z omenjenega področja spodbujajo in razvijajo vzgojitelji v vrtcih.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Razvoj otrokovega govora

Dr. Ljubica Marjanovič Umek je opredelila pomen razvoja govora v predšolski dobi takole:

Vygotsky (1978) izpostavlja pomemben odnos med jezikom, kulturo in razvojem ter zgodnjo pismenost razume kot prepletenost miselnih in govornih procesov. Ker otrok v procesu razvoja in učenja ponotranji različne vidike kulture in njenega znakovnega sistema, ki se skozi več stoletij razvije v kulturi in med kulturami, je že od rojstva dalje zelo pomembno simbolno okolje, npr. socialne interakcije med odraslim in otrokom, odzivna in občutljiva komunikacija ter pogovarjanje, branje otroških knjig, simbolna oz. sociodramska igra, že v predšolskem obdobju in kasneje pa tudi formalno poučevanje in učenje (Marjanovič Umek, 2007, str. 10). Torej na otrokov govor vplivajo različni dejavniki, kot so sociološki, socialni, biološki in psihološki. Otrokova slovnična zmožnost se krepi z zgodnjim osvajanjem, pregibanjem in tvorjenjem besed in besednih zvez. Hkrati pa se z razvojem slovnične zmožnosti razvijajo tudi sporazumevalne zmožnosti, kot so govorjenje, poslušanje, branje in pisanje (Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce, 2001, str. 80–81).

Že nekaj let se na področju predšolske vzgoje in predšolske pedagogike govori o učenju v območju bližnjega razvoja otrok (OBR). V tem kontekstu razvoj govora in otrokovih komunikacijskih kompetenc ni izjema, saj je okolje pomemben dejavnik v otrokovem vsesplošnem razvoju. Naj na kratko opredelimo še pojem učenja v območju bližnjega razvoja. Po dr. Ljubici Marjanovič Umek, ki izhaja iz teorije Vygotskega, gre za razvoj posameznika, ki poteka v tesni prepletenosti med biološkim razvojem mentalnih struktur in dejavniki okolja (učenje in poučevanje). Kar pomeni, da kompetentnejša oseba ustvari kontekst, v katerem otrok razvija svoje spoznavne možnosti in pridobiva nova znanja. Razlika med otrokovim spontanim učenjem in učenjem v OBR je v količini in kakovosti znanja posameznika. Otrok bi lahko ob pomoči kompetentnejšega partnerja dosegel raven potencialnega razvoja, ki vključuje miselne, govorne in socialne kompetence v vseh razvojnih obdobjih. Kompetentnejši partner se vključuje v različne socialne kontekste (npr. igro), rutinske dejavnosti in formalno izobraževanje, ki v otroku sproži miselni in govorni

konflikt. Tako lahko partner otroka spodbuja v razvoju naprej in premika njegove meje potenciala (Vygotski, 1978; povz. po Marjanovič Umek, 2009, str. 11).

Vzgojno-izobraževalni proces v vrtcu naj bi bil načrtovan in izvajan s spodbudami govornega razvoja, tako da vzgojitelji/-ice nudijo ustrezne dejavnosti, ki omogočajo razvoj predbralnih sposobnosti. Te sposobnosti spodbuja tudi knjiga, ki širi otrokovo znanje, ga navaja na knjigo kot vir informacij in razvija otrokovo literarno-estetsko doživljanje.

Marjanovič Umek (2001, str. 60) meni, da razvoj otroškega govora poteka v kontekstu drugih psihičnih funkcij, še posebej v kontekstu razvoja mišljenja, socialnih interakcij in čustev. Govor vključuje tri komponente: obliko, vsebino in uporabo. Pri otrocih torej obstajajo razlike glede starosti, pri kateri otrok pove prvo besedo, prav tako pa tudi v hitrosti nadaljnjega govornega razvoja.

»Otrok se že od prvih tednov naprej zaznavno, gibalno, čustveno, socialno, miselno in govorno odziva na številna dogajanja v svojem ožjem in širšem fizičnem ter socialnem okolju. Prav zato je pomembno, kakšno je to okolje in kaj vse otroka obkroža v njem – od predmetov, igrač, knjig, naravnih materialov ... pa seveda do ljudi. Pomembno je, ali se in kako se odrasli odzivamo na otrokovo vedenje in komuniciranje, ali znamo otroka poslušati, si vzamemo čas za pogovarjanje, mu velikokrat pripovedujemo zgodbice, pravljice in pesmice, beremo knjige, gledamo otroške oddaje na televiziji in ob vsem tem seveda uživamo in se zabavamo tako mi kot otrok.« (Marjanovič Umek in Zupančič, 2003, str. 22)

Govorni razvoj je zapleten, dinamičen in zlasti v obdobju dojenčka, malčka t. i. zgodnjega otroštva, zelo intenziven proces, ki se začne z jokom, neverbalnim sporazumevanjem, oblikovanjem in povezovanjem prvih glasov, poteka prek prve izgovorjene besede, hitrega skoka v besednjaku pa vse do oblikovanja enostavnih in sestavljenih stavkov, poznavanja slovničnih pravil, razumevanja različnih besedil, rabe govora v različnih govornih položajih, razvoja komunikacijskih spretnosti in metajezikovnega zavedanja. Zlasti pri prehodu v obdobje srednjega otroštva se močno preplete z otrokovim mišljenjem ter pismenostjo, kasneje v obdobju srednjega otroštva, mladostništva in odraslosti pa govor postane način posameznikovega mišljenja in delovanja (Marjanovič Umek, 2006).

2.1.1 Pogoji za razvoj govora

Govor in jezikovno znanje nam nista preprosto položena v zibelko, ampak si ju moramo prisvojiti po naravni poti. Govora se učimo s pozornostjo, poslušanjem, posnemanjem in s ponavljanjem. D. Žnidaršič (1993, str. 39) pravi, da za pravilen govorni razvoj nujno potrebujemo:

- zdrav živčni sistem z nepoškodovanimi govornimi središči in živčnimi zvezami med njimi, ki nadzorujejo in usklajujejo delovanje govornil,
- pravilno in dobro razvite psihične funkcije (pozornost, zaznavanje, mišljenje, pomnjenje s slušnim spominom),
- razvita čutila (predvsem sluh),
- zdrava govorila,
- pravilen in zgleden govor ljudi, ki otroka obkrožajo,
- dobro počutje otroka in zadovoljene potrebe, ki jih ima.

Napredovanje govora je torej odvisno od prej naštetih faktorjev. Otrok začne ponavljati in posnemati zvoke, ki jih sam proizvaja, in tiste, ki jih sliši od drugih.

Na otrokov govorni razvoj vplivajo številni dejavniki, ki jih delimo na notranje in zunanje dejavnike.

- Notranji dejavniki

Med notranje dejavnike spadajo genetski dejavniki in otrokov spol.

Muller (1996) meni, da na razvoj govorne kompetentnosti vpliva interakcija večjega števila genov (Marjanovič Umek, 2006, str. 63). Z metaanalizo različnih vedenjsko-genetskih raziskav so ugotovili, da imajo genetski dejavniki delni vpliv na razvoj različnih področij

govornega razvoja, tako na razvoj otrokove slovnice kot področje semantike, fonologije in artikulacije (Marjanovič Umek, 2006, str. 63–64).

Apostolos in Napoleon (Marjanovič Umek, 2006, str. 57) ugotavljata, da ima otrokov spol pomemben učinek na razvoj njegovega govornega razumevanja in rabe besed, ki poimenujejo pojme, saj so na omenjenih področjih govornega razvoja deklice dosegale pomembno višje rezultate kot dečki. Vendar poudarjata, da vpliv spola na govorne dosežke ni stalen. Avtorja zaključujeta, da se besednjak deklic v določenem obdobju razvija hitreje kot besednjak dečkov, vendar se ta pri obeh spolih v določenem obdobju izenači.

- Zunanji dejavniki

Med zunanje dejavnike govornega razvoja uvrščamo kakovost družinskega okolja, socialno-ekonomski status družine, vrtec in vrstniško skupino.

Raziskovalca Foy in Mann (Marjanovič Umek, U. Fekonja, 2008) razlikujeta med tremi vidiki družinskega okolja, ki imajo pomemben učinek na otrokov govorni razvoj: skupno branje otroka in njegovih staršev, prepričanje staršev o pomenu skupnega branja in otroške literature, izpostavljenost staršev literarnim besedilom. Skupno branje otroka in staršev se lahko začne že pred prvim letom življenja, ko starši svoje otroke vključujejo v govorno interakcijo ob branju otroških knjig in s svojimi izjavami usmerjajo otrokovo pozornost. Ko začnejo otroci v drugem letu življenja uporabljati večbesedne izjave, se začne postopno prevzemanje vlog med otrokom in starši, ki jo mama nato podkrepi. Skupno branje nato poteka v smeri dvogovora, ki poteka tako, da otrok na izjavo starša odgovori z novo izjavo (Marjanovič Umek, Fekonja, 2008, str. 114, 115).

Mnogi avtorji posebej izpostavljajo stopnjo materine izobrazbe kot pomemben dejavnik, ki se pozitivno povezuje z razvojem različnih vidikov otrokovega govora. Že v obdobju malčka se stopnja mamine izobrazbe pozitivno povezuje s pogostostjo malčkove rabe različnih glagolov in številom izjav v drugem letu starosti. V raziskavi H. Bee in sodelavcev (v Fekonja, 2005, str. 59) so ugotovili, da so že pri starosti dveh let otroci mam z višjo izobrazbo dosegali višje rezultate na lestvici govornega razvoja kot otroci mam z nižjo izobrazbo. Mame z višjo stopnjo izobrazbe imajo višja in zgodnejša pričakovanja o govorni kompetenci

svojih otrok, imajo pa tudi več znanja o otrokovem razvoju (Marjanovič Umek in Bajc, 2005).

Rezultati raziskave slovenskih avtoric (Marjanovič Umek, Fekonja, Kranjc in Bajc, 2005) o učinku vrtca na otrokov razvoj in njegovo uspešnost v šoli so pokazali, da je kakovost vrtca dejavnik, ki lahko zmanjša razlike v govorni kompetenci otrok različno izobraženih staršev oz. otrok, katerih družinsko okolje je manj spodbudno za govorni razvoj. Kakovost vrtca ima torej tudi kompenzacijsko funkcijo pri govornem razvoju otrok staršev z nižjo izobrazbo. S to raziskavo pa je bilo tudi dokazano, da starost otrok ob vstopu v vrtec ni imela pomembnega učinka na njihovo splošno govorno kompetenco.

2.1.2 Bralne stopnje

Prikazala bom stopnje bralnega razvoja po modelu Gilleta, Temple, Crawforda in Clooneya (2003) in model J. Chall (1996), ki sta si zelo podobna. Gre za celostni model branja, ker se začenja še pred vstopom otroka v šolo in kaže na razvoj bralnih zmožnosti kot na vseživljenjski proces. Razvoj branja opisujejo s petimi stopnjami, pri čemer avtorji poudarjajo, da bi moral sistem izobraževanja poskrbeti za razvoj teh bralnih zmožnosti učenca. Njihov model predstavlja kombinacijo razvojnega izobraževalnega modela (Pečjak in Gradišar, 2012).

Tabela 1: Stopnje bralnega razvoja (Gillete, Temple, Crawford in Clooney, 2003)

Stopnje bralnega razvoja	Kaj se mora otrok/učenec naučiti v posameznem obdobju?
Porajajoča se pismenost (značilno za starost 2–5 let)	<ul style="list-style-type: none"> • Razumeti dogovore v zvezi s tiskom (npr. pišemo od leve proti desni, od zgoraj navzdol), • razumeti, da črke predstavljajo glasove, • imeti predstavo, da lahko misli posredujemo v pisni ali slikovni obliki, • poznati, kako se »sliši« zgodba (kakšna je struktura zgodbe).
	<ul style="list-style-type: none"> • Prepoznavati odnos med posameznimi črkami in glasovi,

<p>Začetno branje (značilno za starost 5–6 let)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • prepoznavati nekatere pogoste besede na prvi pogled (globalno), • uporabljati kontekst za napovedovanje besed, • uporabljati predznanje za napovedovanje dogajanja v nadaljevanju (npr. zgodbe), • vedeti, kako tvoriti besedilo, da ga bodo lahko brali drugi.
<p>Tekoče branje (značilno za starost 7–8 let)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Samostojno brati slikanice in začetna berila, • brati hitreje in bolj enotno, • natančno črkovati in zapisovati besede, • uporabljati različne besedne vzorce iz branja pri pisanju.
<p>Branje za razvedrilo in branje za učenje (značilno za starost 8–18 let)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Poiskati in brati knjige za razvedrilo (knjige z več kot 100 stranmi), • uporabljati branje za iskanje informacij, ki jih ne moremo poiskati drugače, • poznati in uporabljati različne stavčne strukture v pisnem jeziku, • pisati tekoče za različne namene.
<p>Zrelo branje (pojavi se lahko že v starosti 8–18 let)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Brati kritično (kritično pretresati knjigo in iskati skrite pomene/namene), • brati iz različnih virov (z različnih perspektiv) o isti stvari, • zavedati se prisotnosti ali pomanjkanja umetniških elementov pri pisanju, • iskati knjige, ki predstavljajo izziv.

Tako model J. Chall (1996) kot model Gilleta, Templa, Crawforda in Clooneya (2003) sta prikazana z namenom, da bi boljše razumeli, kako poteka proces učenja branja ter kako lahko različni dejavniki okolja, tako šolskega kot zunajšolskega, spodbujajo ali zavirajo potek

razvoja teh sposobnosti. Ob tem je še treba posebej poudariti, da lahko vsak učitelj v okviru svojega predmeta z učenci določene starosti dosega bralne cilje, značilne za to starostno skupino, če pri pouku oblikuje take okoliščine, ki omogočajo razvoj teh sposobnosti (npr. uporabo različnih specifičnih bralnih učnih strategij pri posameznih predmetih) (v Pečjak in Gradišar, 2012).

2.1.3 Razvoj govora v vrtcu

Podobno kot velja za pomemben dejavnik razvoja govora družinsko okolje, so pomembni tudi vrtec in vrstniki. Otrok se v vrtcu vključuje v različne dejavnosti, ki odločilno vplivajo na vsa področja otrokove osebnosti (Marjanovič Umek, Fekonja in Krajnc, 2006, str. 50–64).

Učinek vrtca na otrokov razvoj je v zadnjih dvajsetih letih še posebej pomembno področje raziskovanja. Predvsem ugotavljajo kakovost vrtcev in učinek vrtca na otrokov govorni razvoj v povezavi z družinskim okoljem. Kakovost vrtca je gledana v smislu procesnih in strukturnih kazalcev, ki je dober napovednik za kasnejši govorni napredek otroka. Procesni kazalci kažejo predvsem vzgojiteljevo odzivnost in občutljivost na dogajanje v oddelku, na njihove spoznavne in govorne spodbude ter interakcije med otroki in vzgojitelji. Strukturni pokazatelji pa so razmerja med številom odraslih in otrok v oddelkih (prav tam).

Vzgojitelji v vrtcu spodbujajo govor z različnimi dejavnostmi. Z izvajanjem teh dejavnosti je v procesu zastopana neformalna raba govora, spodbujanje otrokovega govornega razumevanja in izražanja, branje knjig in pripovedovanje ob slikovnih predlogah, spodbujanje medsebojne komunikacije. Otroci so deležni podpore v visoko kakovostnem izvajanju dejavnosti, ki spodbujajo njegove komunikacijske kompetence. Visoka kakovost vrtca lahko zmanjša razlike v govorni kompetentnosti otrok različno izobraženih staršev oz. staršev, ki ne ponujajo dovolj spodbud za govorni razvoj predvsem takrat, ko so otroci vključeni v vrtec že v prvem starostnem obdobju. Pa vendar vrtec manj vpliva na otrokov spoznavni in govorni razvoj ter bolj na socialni razvoj. Vrtec sam po sebi nima ne pozitivnega in ne negativnega vpliva na otrokov vsesplošni razvoj in učenje, je pa pomembna kakovost vrtca v povezavi z družinskim okoljem (prav tam).

Prav tako na kakovostne spodbude za razvoj otrokove govorne kompetentnosti vpliva vrstniška skupina, v katero je otrok vključen, saj v njej pridobiva pomembne govorne izkušnje v interakciji z drugimi otroki. Otroci med seboj vstopajo v govorne interakcije, se dogovarjajo o temi igre, si delijo vloge, določajo pravila igre ipd. Med prosto igro uporabljajo govor v domišljjski funkciji (prav tam). Pomembno je poudariti še eno spoznanje raziskovalcev pri vprašanju, kaj se zgodi s spoznavnim in socialno-emocionalnim razvojem otroka, če je v vrtec vključen že zgodaj v prvo starostno obdobje. Raziskave so pokazale, da je bil učinek šolske uspešnosti in govorne kompetentnosti v starosti 8–13 let višji kot pri tistih, ki so v vrtec stopili kasneje (prav tam).

D. Logar (2011, str. 81) pravi, da je predšolsko obdobje najpomembnejše obdobje v življenju. Otroci se v tem obdobju naučijo osnovnih spretnosti na vseh področjih, še posebno to velja za področje govora in komunikacije. Vzgojitelji morajo kurikularnemu področju jezika nameniti dovolj časa in dejavnostim, ki spodbujajo predbralne in predpisalne sposobnosti. Pri komunikaciji je pomembno neverbalno sporazumevanje, s katerim otroci pogosto izražajo svoja čustva in počutje. Ne smemo pozabiti, da je področje jezika vpeto tudi v vsa druga področja otrokovega razvoja ter v vsa kurikularna področja, na podlagi katerih vzgojitelji načrtujejo dejavnosti. V slovenskih vrtcih poteka več projektov spodbujanja predbralne pismenosti, najpogostejša sta Knjižni nahrbtnik (I. starostno obdobje) in Bralni palček (II. starostno obdobje). Projekta sta primer dobre prakse, saj spodbujata sodelovanje med vrtcem in družino, še posebej pomembno pa je, da starši in otroci z branjem različne literature preživljajo kakovostni prosti čas ter gradijo medosebne odnose.

M. Grginič (2005, str. 72–73) pravi, da »naj bi otroci v vrtcu dobili vpogled v glasovno strukturo jezika predvsem z raziskovanjem (poslušanjem) govora, z odkrivanjem zveze glas–simbol smiselno in igrivo, zato vzgojitelji najpogosteje v skupnem branju uporabijo karte z rimami, pesmimi, prstnimi igrami in izštevankami. Čeprav otroci vedno ne razumejo posameznih besed v ritmičnih besedilih, je pomembno, da jih pogosto slišijo (in hkrati vidijo) ter v njih prepoznajo prve glasove (črke). Pozornost otrok je usmerjena h glasovom/črkam, ki se ponavljajo.

S. Pečjak (2003, str. 121) pravi, da je v predšolskem obdobju pri otroku treba razvijati porajajočo se pismenost z ustreznimi spretnostmi in znanji, oblikovati takšno okolje, ki bo delovalo spodbudno na razvoj teh spretnosti. Otroka je treba zgodaj pritegniti k dejavnostim branja in pisanja; ustvariti tiskovno bogato okolje, v katerem se bo otrok srečeval z različnimi vrstami pisnega gradiva (znaki, napisi, otroška literatura, revije, časopisi ...); spodbujati igre, pri katerih je za doseg ciljev treba kaj napisati ali prebrati. Avtorica (2003, str. 123) tudi meni, da je dejavnosti v predšolskem obdobju smiselno izvajati v obliki didaktične igre. Pri tem se je treba zavedati, da imajo otroci različne potrebe ter da imajo tudi enako stari otroci različno razvite posamezne sestavine porajajoče se pismenosti, zato je treba pri izbiri dejavnosti vse to upoštevati ter izbrati raznolike dejavnosti in take, ki otroka pritegnejo.

2.1.4 Razvoj predverbalnih veščin in pojav prve besede

N. Grilc (2014) navaja veščine, in sicer se med 9. in 15. mesecem otrok pričanja vse bolj osamosvajati, izkazovati čustva (kriki veselja, cviljenje; tudi razburjenje, jeza in upiranje), obenem se zgodi večji napredek na področju govora in jezika, ki so za starše pogosto zelo čustveni, predvsem ko otrok okoli 12. meseca izgovori prvo besedo. Največkrat je to beseda bližnje osebe (npr. mama, ata, tata) ali priljubljenega predmeta (npr. medo, avto). Njegovega nivoja razumevanja ne smemo podcenjevati in ga nikakor primerjati z zmožnostjo izgovora besed, saj razume mnogo več, kot je zmožen povedati. Posebno skrb strokovnjaki namenjamo, če otrok v tem obdobju ni »klepetav«, se ne zanima za okolico ali posamezne igrače, se ne odziva oziroma ne razume svojega imena, ni pravega očesnega kontakta idr.

Od 15. do 18. meseca se otroci na področju govora in jezika razvijajo različno, to pomeni, da ima lahko otrok med 5 do 20 besed, nekateri več, drugi manj. V večini so to znani samostalniki iz otrokovega ožjega družinskega okolja ali preprosti glagoli. Otrokovo razumevanje v tem obdobju postaja vse bolj obširno. Otrok sledi in se odziva na preprosta navodila (npr. "Prinesi žogo."), na enostavna vprašanja smiselno odgovarja, kolikor že

dopuščajo govorne zmožnosti, pokaže nekaj osnovnih delov telesa, predmete na slikah, odraslim prinaša stvari in ta na način usmerja pozornost nase – on je središče sveta, mar ne?

- Združevanje dveh besed v stavek

Bolj kot se otrok približuje svojemu 2. rojstnemu dnevu, vse bolj lahko pričakujemo, da bo kmalu spregovoril dvobesedni stavek (npr. “To oga.” oz. “To je žoga.” ali “Mama daj!”), takrat že ima 50 pomenskih besed, ki jih kombinira na različne načine, odvisno od situacije in njegovih potreb.

- Obdobje najintenzivnejšega razvoja

Med 2. in 3. letom starosti je obdobje najintenzivnejšega govorno-jezikovnega razvoja, saj otrok vse bolj podaljšuje dolžino stavka, večinoma so to dvo- do trobesedne povedi. Iz širšega okolja povzema in se uči novih besed. Iz novih, še neutrjenih besed pogosto nastajajo nove izpeljanke, zato je triletnike tako zabavno poslušati, pogosto se jim nasmejemo, jih popravimo, opisujemo predmete in situacije. Zanima jih vse, so pravi mali radovedneži, vprašanjem »Kaj to?« ali »Kaj je to?« se ne moremo izogniti. Triletni otrok v govoru že uporablja različne besedne vrste – združuje barve, poleg samostalnikov, glagolov vse bolj uporablja tudi predloge in zaimke, rad posluša kratke zgodbe, poje pesmice, lista po slikanicah in poimenuje najrazličnejše predmete. Govor je v 70–75 % razumljiv tudi neznanim komunikacijskim partnerjem.

- Razvoj govora in jezika po 3. letu

Med 3. in 4. letom otroka ne zanima samo »Kaj je to?« npr. štedilnik, temveč tudi »Zakaj je to vroče? Kako se to prižge? Zakaj je nevarno?«. Možganske povezave postajajo vse bolj aktivne, informacije se povezujejo, zato otrok razvije vrsto novih vprašalnic, na katere včasih, tudi zaradi neprestanega “zakaj?”, odrasli nimamo pravega odgovora. Otrok po 3. letu v svojem govoru uporablja različne besedne vrste, ki jih strukturirano povezuje v daljše tri- do štiribesedne povedi, s katerimi povezano razlaga o dogodkih, ki so se mu zgodili. Ob

slikanicah začne pripovedovati («brati») krajše zgodbe, se vključuje v daljši pogovor in poskuša razložiti vsebino, ki je sogovornik morda ni razumel.

V obdobju od 4. do 5. leta lahko pogovorno rečemo, da imamo otroka, ki je »pomanjšan odrasel«. Govori z dolgimi stavki (od 4 do 6 besed), pripoveduje dolge zgodbe, pri katerih uporablja različne besedne vrste, pri tem je govor slovnično pravilen, le glasovi, ki se razvojno pojavijo kasneje, lahko še niso pravilno usvojeni (Š, Ž, Č, R). Njegov govor je popolnoma razumljiv tudi širšemu krogu poslušalcev. Prepozna barve, osnovna lika (krog, trikotnik), prav tako zna mehanično prešteti vsaj do 10.

- Pred vstopom v šolo

Med 5. in 6. letom starosti se pri otroku vzbudi vse večja domišljija, ki se prepleta z resničnim življenjem. Otrok se rad šali, zapomni si otroški humor, rad vidi, da se tudi drugi odrasli ali otroci šalijo na njemu razumljiv način. Izreka vseh glasov je usvojena. Otroci se pripravljajo na vstop v šolo, zato jih tudi že vse bolj zanimajo knjige in črke, nekateri že napišejo svoje ime. Po 5. letu otroci že najdejo rime (besede, ki se “skupaj dobro slišijo”), prepoznajo prvi glas v slišani besedi in podobno. Vse to so predopismenjevalne veščine, ki otroku kasneje pomagajo pri uspešnem učenju branja in pisanja.

2.2 PRAVLJICE IN NJIHOV VPLIV NA OTROKA

Bettelheim (1999) piše, da je pravljica umetniška stvaritev. Verjetno ravno zato, ker lahko pravljica prevzame ne samo otroka, ampak tudi odraslega človeka, zlasti če jo pripoveduje mojster. »Pravljica otroka zabava, hkrati pa mu govori o njem samem in pospešuje razvoj osebnosti. Svoj pomen posreduje na toliko različnih ravneh in otrokovo življenje bogati na toliko načinov, da nobena knjiga ne bi mogla opisati številnih in raznovrstnih koristi takšnih zgodb za otroka« (str. 10).

D. Haramija (2012) piše, da je treba upoštevati morfološke značilnosti te kratkoprozne književne vrste, ki jih določajo izbira snovnotematskih prvin, literarni liki, karakterizacija literarnih likov, književni prostor, književni čas, zaplet, konflikt, uporabljena jezikovna sredstva, spreminjanje vloge pripovedovalca. »Kljub različnim definicijam in teoretičnim

izhodiščem, ki pod terminom pravljica večinoma obravnavajo le njeno ljudsko/folklorno različico, je pravljica vendarle zbirni pojem za dokaj ustaljeno, morda celo delno klišejsko krajše prozno besedilo, ki je eden od žanrov fantastične književnosti« (str. 16).

V vrtcu naj bi brali čim več različnih pravljic. Posluževali naj bi se ljudskim pravljicam, pravljicam drugih narodov in tujih avtorjev. Prav tako Saksida (2001) poudarja, da naj bi otrok doživel tudi neznane, tuje, povsem fantastične ali nesmiselne (nonsensne) besedilne svetove.

Z. Zalokar Divjak (1996) ugotavlja, da je otrokov svet pravljichen: ljubkuje igrače, se pogovarja z njimi, jim marsikaj potoži in se jim zaupa in tako otrok doživlja tudi okolje, v katerem živi. Majhni otroci imajo slikovito zavest, zato je treba v vzgoji vse do 12. leta otrokom prikazovati svet v slikah s pravljicami, zgodbami. Zato je pravljica kot prava slika temeljna duševna hrana za otrokov razvoj. Kajti otroci potrebujejo slike, ki se nanašajo na duhovno resničnost – in to je pravljica.

M. Grosman (2003) opozarja, naj otrok najprej posluša pravljice, v katerih je veliko število elementov – situacij, ki jih pozna iz svojega vsakdanjega življenja; nato posluša pravljice, v katerih je dogajanje nanizano v obliki dvodelne/trodelne pravljice – dogajanje se torej ponavlja. Za klasično pravljico z enim samim pravljичnim lokom je otrok zrel šele takrat, ko lahko ponotranji svojo energijo za ves čas trajanja pravljичnega loka (po četrtem letu). Otrok prepozna formalne značilnosti pravljice: uvodno frazo »nekoč je«, pravljичne osebe in predmete. Ve, da njihovo pojavljanje v pravljичnem dogajanju pomeni stopnjevanje napetosti. Otrok usvaja pravljичno pravilo, da se malim in dobrim ne zgodi nič hudega, da ima dogajanje v svetu svoj smisel in se odvija po natančno določenem redu; to mu daje občutek varnosti. Za zadovoljevanje literarnoestetskega užitka ob prepoznavanju znanega mu zadostujejo pravljичne situacije prepovedi, zapovedi in prerokb, ki ga utrjujejo v veri, da pripovedovalec obvladuje pravljичno dogajanje in se (v književnem svetu) nič ne more zgoditi proti njegovi volji.

Bettelheim (1999) piše: »Pravljica otroka zabava, hkrati pa mu govori o njem samem in pospešuje razvoj osebnosti. Svoj pomen posreduje na toliko različnih ravneh in otrokovo življenje bogati na toliko načinov, da nobena knjiga ne bi mogla opisati številnih in raznovrstnih koristi takšnih zgodb na otroka« (str. 18).

T. Jamnik (2012a) ugotavlja, da pravljice ustrezajo otrokovemu dožemanju samega sebe in sveta – vsakdanji realni svet se namreč pridruži nevsakdanjemu, čudežnemu, oba tvorita tipično otroški pogled na svet. Junaki, situacije in predvsem čudeži v pravljicah otroka svojevrstno (njegovemu psihološkemu razvoju primerno) pripravljajo na svet in življenje.

Rodari (1977) navaja, da je otroku pravljica blizu, ker je svet pravljice podoben svetu otroške igre in v teh svetovih je vse mogoče s pomočjo domišljije – otrok intenzivno doživlja pravljico, jo močno čustveno sprejema in je tako njegova najljubša literarna zvrst, še posebej če mu jo doživeto pripovedujemo. Tudi M. Grosman (2003) piše, da se ob pravljici kopiči in sprošča otrokova čustvena energija, zato so odrasli že od zdavnaj s pravljico pripravljali otroka na življenje, ter poudarja, da je pripovedovanje ali skupno branje močno in lepo doživetje za vse, tako za starše kot za otroke. I. Matko Lukan (2009) ugotavlja, da dobra pravljica vpliva na našo tankočutnost, opozarja na mnoge malenkosti in sprosti našo domišljijo; najprej jo je dobro doživeti in se prepustiti, da se nas s svojim simbolnim jezikom dotakne na svoj način, nato se lahko začnemo pogovarjati: si podelimo misli, čustva ... Manjši ko je otrok, bolj ga moramo voditi, ga spraševati in spodbujati k pripovedovanju o doživetem, mu slediti in ga usmerjati k razmišljanju. K. Kesič Dimec (2010) piše, da jim branje zgodb omogoča spoznavanje oseb, ki niso del njihovega ožjega okolja (npr. starejše osebe, osebe druge verske izpovedi, socialnega statusa ...). S pomočjo knjig lahko otroci prepotujejo marsikatero deželo, lovijo leva v savani ali kačo v džungli. Naučijo jih spoštovanja drugih kultur in običajev. Z branjem razvijajo svojo domišljijo ali začnejo na svet gledati s popolnoma druge perspektive.

A. Štefan (2003) poudarja, da s pripovedovanjem pravljic krepimo otrokovo sposobnost poslušanja in koncentracije, širimo njegov domišljijski svet in s tem ustvarjamo temelje za večjo samostojnost in ustvarjalnost v mišljenju. Krepimo sposobnost dožemanja jezikovnega sporočila, otrokov besedni zaklad in njegovo sposobnost jezikovnega izražanja. S kvalitetno izbranimi pripovedmi v otroku vzpostavimo preizkušen sistem moralnih vrednot in mu oostriamo sposobnost lastnega presojanja situacij, vplivamo na oblikovanje njegovega estetskega okusa in še kaj. I. Matko Lukan (2009) piše, da vsak otrok v pogovoru ob pravljici počasi odkriva del sebe. Ob tem otrok spoznava tudi odraslega, kakšen je njegov odnos do problema, situacije, ljudi ... Če pravljico poslušajo še bratje ali sestre, je pogovor še bolj

pester. Tako vsak pove kaj o pravljici, o sebi, o svojih občutkih, hkrati pa tudi drug o drugem, o svojih željah, pričakovanjih.

P. Rutar (2008) poudarja, da v pravljici otrok spozna smisel vrednot in kar je najpomembnejše, to sprejema brez našega moraliziranja, na zanj prijeten, celo magičen način. Posledično tako otrok usvaja vedenje, ki velja za med ljudmi človeško oziroma moralno obnašanje. Z. Zalokar Divjak (1996) navaja, da otrok v pravljici spoznava različne vrednote, kot so: pravica, krivica, duhovnost, ljubezen, sovraštvo, dobrotta, pogum. S tem otroku vcepljamo v zavest veselje do življenja in njegovega smisla. J. Milčinski in S. Pogačnik Toličič (1992) pišeta, da s pravljico spozna tudi sistem vrednot: razumevanje, strpnost, spoštovanje drugačnosti ljudi, dobrohotnost v odnosu do ljudi, svobodo zase, odsev resnice, duhovnost, ljubezen, pomen igre in dela, posledice sovražnosti, nauči se lepih besed.

2.2.1 Družinsko branje pravljic

Mlakar (2003) ugotavlja, če imajo starši sami pozitiven odnos do branja, bodo spodbujali bralne navade svojih otrok zelo spontano in neposredno, svojim otrokom pa bodo znali približati knjigo, leposlovno in poučno, ne da bi imeli pred sabo izdelane cilje in strategije knjižne vzgoje. Najprej bodo brali zaradi užitka, skupnega preživljanja prostega časa, občutka bližine, ki se ob skupnem branju zagotovo pogloblja, in seveda tudi zato, da bodo otrokom s pomočjo knjige odgovarjali na njihova številna vprašanja. Družinsko branje ni načrtna, temveč spontana oblika spodbujanja branja. Grginič (2006) piše, da naj bi glasno branje otrokom potekalo v družinah že od rojstva in trajalo do osmega leta otrokove starosti, tudi ko že nekaj let samostojno bere (L. M. Morrow, 2001). Otrok od rojstva do treh mesecev le strmi v slike in knjigo, kar pomeni, da če je tiho in ne joka, sprejema branje. Dojenčki od treh do šestih mesecev so bolj očitno vključeni v branje; začenjajo se usmerjati k slikam in tudi k poslušanju, pogosto želijo prijeti knjigo in jo dati v usta. Otroci, stari od šest do devet mesecev, poskušajo obračati strani v knjigi, na bralčevo intonacijo se odzivajo tako, da z glasovi izražajo zadovoljstvo. Eno leto stari otroci pokažejo vključenost v glasno branje tako, da znane predmete vneto gledajo in ob tem izražajo glasove, kot bi brali; želijo že sami obračati strani. Pri petnajstih mesecih lahko otroci, ki so jim brali, pokažejo prednjo in zadnjo stran knjige, začnejo prepoznavati in poimenovati osebe v knjigi in skupaj z odraslimi verbalizirati branje. Mlajšim otrokom naj bi brali starši, dedki in babice, sorojenci in drugi člani družine. L. M. Morrow (2001, v Grginič, 2006) opozarja, da naj bi branje postalo obred,

in sicer vsak dan ob istem času in na istem mestu, najbolje zvečer; izbrali naj bi pravljico. Čas pred otrokovim odhodom v posteljo je optimalen, vsi – otroci in straši – se umirijo, z rednim branjem vzpostavijo navado, ki dolgoročno vpliva na branje otrok, saj ob večerih samoiniciativno posežejo po knjigi. Tisk in slike v knjigi morajo biti vidni, tako da otrok lahko spremlja branje z očmi. Starši morajo sprejeti otroka kot aktivnega udeleženca v družinskem branju, sprejemati in spodbujati njegove komentarje in vprašanja, ki jih povezuje z realnimi življenjskimi izkušnjami, ko je to možno. Iz raziskav različnih avtorjev je znano, da je glasno branje otrokom v predšolskem obdobju ena od najpomembnejših dejavnosti, ki napovedujejo uspeh pri formalnem učenju branja in pospešujejo govorni razvoj ter hkrati ugotavljajo, da je otrokova govorna udeležba v družinskem branju najmočnejše orožje pri pospeševanju otrokovega razvoja pismenosti in razvoja govorne zmožnosti. Razmišljanje, pogovarjanje o prebranem, bralčevo (poslušalčevo) podoživljanje, analiziranje in primerjanje besedil imajo torej pomemben delež pri bralnem uspehu. K uspehu pa veliko pripomore tudi občasno obnavljanje, spraševanje o tem, kaj se je zgodilo, in/ali ugibanje o tem, kaj bi se lahko zgodilo (prav tam). Raziskave so dokazale, da je bistvena razlika med tem, kadar starši ali drugi bližnji berejo oziroma pripovedujejo otroku, in med tem, kadar isto vsebino otrok gleda po televiziji ali posluša po kasetofonu (Dolinšek – Bubnič, 1999).

Velik pomen pri krepitvi otrokovega besednega zaklada in razvijanja govora ima t. i. družinsko branje. Branje otroku že od samega najzgodnejšega otroštva pomembno vpliva na njegov vsestranski razvoj (Marjanovič Umek, 2007). Otroku namreč ob listanju, poslušanju in pripovedovanju pravljic ter zgodbic spoznava in razumeva osnovne življenjske vrednote (prijateljstvo, ljubezen, iskrenost, poštenost, radodarnost, tolerantnost idr.), splošna socialna pravila v družbi, razvija domišljijo in motivacijo do branja, spoznava strukturo besedila, bogati besedni zaklad, usvaja in razumeva nove besede, jih sprejema in uporablja v svoji komunikaciji ter širi svoje besedišče. Spodbujanje teh procesov po Grginič (2007) pomembno vpliva tudi na otrokovo uspešnost in učenje branja v prihodnosti, npr. v šoli. Pomembnost družinskega branja pa ni le v branju in poslušanju, temveč tudi v pogovoru staršev z otrokom ob zgodbi o dogajanju in nastopajočih likih, odgovorih na njegova vprašanja, razlagi neznanih besed, opisovanju ilustracij ob besedilu in spodbujanju spontanega otrokovega pripovedovanja. Velikokrat se tudi zgodi, da želijo otroci ves čas ali vsaj neko obdobje poslušati eno in isto pravljico, saj jo na nek način ponotranjijo in globlje razumejo. Hkrati pa je pomen družinskega branja tudi v neprecenljivih trenutkih otroka s

starši, saj ima otrok takrat pozornost starša le zase in predstavlja kvalitetno preživljanje časa z otrokom, ki ga ne more nadomestiti nobena televizija ali računalnik. Za branje otroku ni nikoli prezgodaj.

K. Kesič Dimec (2010) navaja, da ko starši glasno berejo otroku, otrok od tega dobiva neprecenljivo bogastvo v razvoju jezika in tudi govora. Bolj kot so deležni starševskega branja in več kot kasneje sami glasno berejo, hitreje in lažje se bodo naučili črkovanja in pisanja. Poslušanje zgodb otrokom pomaga tudi pri razvijanju empatije in spoznavanju različnih zornih kotov neke situacije.

2.3 BRANJE IN PRIPOVEDOVANJE PRAVLJIC V VRTCU

L. Knaflič (2009) piše: »Pripovedovanje, poslušanje pripovedi, predvsem pa branje knjig otroku pomagajo, da spozna pisni jezik oziroma pisni način izražanja, ki je lahko drugačen od ustnega. Pripovedovanje se lahko nanaša na dogodke iz vsakdanjega življenja, lastnih in tujih zgodb itn. Med poslušanjem se otrok uči, da je pomembno, kaj se je zgodilo, kako se je zgodilo (v času in prostoru), komu se je zgodilo ... Ko pripoveduje sam, se uči urejati misli, izbirati med bistvenim in nebistvenim, presojati in predvideti dogodke. Ob pripovedovanju spozna, da lahko zgodbo pove na različne načine, da on sam vpliva na potek zgodbe, da lahko z nizanjem dogodkov stopnjuje privlačnost in napetost« (str. 13). »Branje otrokom je ena najpogosteje uporabljenih oblik seznanjanja otroka s tiskanim gradivom in pismenostjo nasploh. Otrokom se je v našem okolju že tradicionalno bralo knjige pravljic, pripovedk in pesmi, kar ima nenadomestljivo vlogo tudi v današnjem času. Otroška literatura je preizkušen in učinkovit način za prenos kulture, družbenih in človeških vrednot na mlajše rodove. Za otroke je ljudska modrost, če je vtkana v zgodbo (pripoved ali pravljico), bolj razumljiva in primernejša za pomnjenje. Kakovostno otroško literaturo, ne glede na to, ali gre za zapis ljudskega izročila ali avtorsko stvaritev, odlikuje večplastnost sporočila. Notranja zgradba zgodbe pritegne otrokovo pozornost in vzdržuje radovednost, otrok lahko dlje časa sledi in si pridobiva več izkušenj z branjem. Zgodbe, ki so otroku všeč, si želi poslušati večkrat. Mnogi odrasli poročajo, da so se naučili brati in pisati, ko so v zgodnjem otroštvu vedno znova poslušali zgodbe, ki so jim jih odrasli brali (prav tam, str. 13).

V vrtcu na področju predopismenjevanja sledimo ciljem, da naj otrok spozna simbole, prepozna, uživa in se zabava v nesmiselnih zgodbah, rimah, glasovnih in besednih igrmah, šalah ter pri tem doživlja zvočnost in ritem; razvija predbralne in predpisalne zmožnosti, spozna knjigo kot vir informacij; sam ustvarja knjigo ali strip (Grginič, 2005, str. 54).

Predbralne in predpisalne dejavnosti vključujejo različne didaktične igre, igre z glasovi ali črkami, grafomotorične vaje, vaje za koordinacijo in zaznavanje prostorskih razmerij, plese in jezikovne igre (prav tam). Že v prvem starostnem obdobju otroci spoznavajo vlogo pisnega jezika, oblike in funkcije tiska ter se seznanjajo s knjigami. V okolju opazujejo in prepoznavajo okoljski tisk, plakate in napise, ki jih srečujejo v vsakodnevnih situacijah. Razvijanje predpisalne sposobnosti je tesno povezano s področjem gibanja, torej z razvijanjem fine motorike in koordinacije, pa tudi z vidno-gibalnimi aktivnostmi. Med te aktivnosti sodijo pretikanje, natikanje, potiskanje, zlaganje, sestavljanje, pobiranje drobnih predmetov, risanje in čečkanje. Tudi področje likovne umetnosti ponuja možnosti za razvijanje prstnih spretnosti z gnetenjem materialov, trganjem, nizanjem in risanjem z različnimi vrstami pisal. Z igrami, ki razvijajo glasovno zavedanje (igre z rimami, ugankami, aliteracijami, onomatopojami, ritmičnim spremljanjem, igre poslušanja, bibarije, prstne igre, rajalne igre, izštevanke) in grafično zavedanje (opazovanje predmetov v prostoru, iskanje razlik in podrobnosti, piktogrami in vzorci, ogledovanje knjig in slikanic), vzgojitelji pomembno vplivajo na razvijanje predbralnih sposobnosti malčkov (prav tam). Otroci drugega starostnega obdobja – tako kot mlajši otroci – spoznavajo koncept tiska prek vsakodnevnega srečevanja s knjigami in okoljskimi napisi. Na tej stopnji otrokova igra preraste v simbolno igro, imitacijo pismene dejavnosti odraslih. Vzgojiteljeva naloga je, da otroke spodbuja k iskanju novih vsebin in možnosti za razvoj simbolne igre. Tudi didaktične igre so dobro sredstvo za spodbujanje fonološkega in grafičnega zavedanja ter zaznavanja prostora in orientacije v prostoru (prav tam, str. 55).

Tilka Jamnik opredeljuje knjižno vzgojo kot sistem, ki otroke postopno oblikuje v bralce in uporabnike knjige, leposlovne kot poučne, obenem pa vzgaja otroke v uporabnike splošnega knjižničnega gradiva (Jamnik, 1997).

Nadalje avtorica našteva, zakaj je treba otroka vzgajati ob knjigi in za knjigo. Meni, da otrok ob knjigi razvija in bogat govor, posledično tudi spoznavni razvoj. Ob knjigi, še posebej ob pravljicah, razvija domišljijo in ustvarjalnost. Uči se uporabe knjig kot vir informacij z

različnih področij in o življenju nasploh. S pomočjo knjige otrok lažje obvladuje vsakdanje probleme in situacije, širi svoj svetovni nazor, pri čemer si pridobiva izkušnje za nadaljnje življenje. Vsakodnevno srečevanje s knjigami ga spodbuja k samostojnemu poseganju po knjigah, kar krepi njegovo ustvarjalnost, svobodo, samozavest in neodvisnost. Ob iskanju informacij v knjigah naleti na še več drugih informacij. Knjiga je tih, intimen medij. Sporočilo podaja kompleksno in večplastno, daje možnost medsebojne komunikacije, hkrati pa individualizira. Knjiga je otroku zmeraj na razpolago, je praktična in dostopna, možno jo je nadomestiti tudi z drugimi mediji (Jamnik, 1997).

Poslušanje, pripovedovanje in branje so tri temeljne sestavine knjižne vzgoje v vrtcu. Naloga vzgojitelja je, da izbira kvalitetno, po dolžini primerno, vsebinsko zanimivo in starosti primerno literarno ter pragmatično literaturo in da sta obe vrsti literature otrokom vsakodnevno dosegljivi v knjižnih koticčkih in knjižnicah vrtca (Grginič, 2005, str. 57).

Srečanja s knjigo in glasno branje odraslih v predšolskem obdobju so zametki otrokovega branja. Spoznavajo značilnosti knjige, ki naj bi jih tudi upoštevali. Umetnostno besedilo je namenjeno doživljanju estetskega ugodja, pragmatična besedila pa mu dajejo informacije o življenju, ki ga šele spoznava (prav tam).

Posebno mesto v igralnicah vrtcev imajo prav knjižni koticčki. Nekateri jim pravijo tudi bralni ali pravljlični koticčki. Poleg knjig in revij ti ponujajo še mizico s pisalnim priborom, stolčki, preprogo ali celo sedežno garnituro, ki dajejo vtis udobja in domačnosti. Otroci imajo možnost spoznavati različne vrste knjig, oblikovati koticček po svoje s svojimi izdelki. Koticček lahko spremenijo celo v gledališče, kjer pripravijo predstavo za druge otroke. Opremijo ga z lutkami, gledališkimi vabili in plakati. Tako se v eni dejavnosti prepletajo vse oblike dejavnosti za razvoj jezikovnih zmožnosti. V vrtcih potekajo tudi raznovrstni projekti, ki spodbujajo družinsko branje. Otroci prinašajo v vrtec knjige tudi od doma, jih pokažejo vrstnikom in spet razlagajo, pripovedujejo ob knjigi (prav tam).

Poleg knjig v oddelkih in prinesenih od doma, je prav, da vzgojitelji seznanijo otroke s knjižnico v bližnjem okolju in izvajajo dejavnosti za razvoj jezikovnih zmožnosti. To dejavnost otroci potrebujejo iz več razlogov:

- knjižnica ponuja pestrejšo izbiro knjig,

- srečajo se s knjižničarjem, ki svetuje in usmerja,
- spoznajo funkcijo knjižničarja,
- seznanijo se s pravili in redom v knjižnici in
- učijo se samostojno poiskati knjigo in jo tudi vrniti na polico (prav tam, str. 58).

10 razlogov, zakaj brati otrokom:

- 1.) Ob branju ali pripovedovanju se razvije močna povezanost med otrokom in starši.
- 2.) Zelo pozitiven vpliv na kasnejše formalno izobraževanje.
- 3.) Pri predšolskem otroku vpliva na boljše razumevanje osnov jezika, še posebej v obdobju tik pred šolo.
- 4.) Razvija sposobnost razumevanja abstraktnih pojmov, uporabo logike ter prepoznavanja povezave vzrok–posledica.
- 5.) Lažje sprejemanje novih izkušenj – ustrezna zgodba, pravljica bo otroku olajšala usvojiti nov razvojni mejnik ali lažje prebroditi morebitno stresno situacijo.
- 6.) Izboljšanje koncentracije. Najmlajši otroci nimajo potrpljenja za daljše “branje/pripovedovanje”, vendar se z napredkom bralnega/pripovedovalnega razumevanja povečuje tudi samodisciplina, ob čemer se daljša čas pozornosti in izboljšuje spomin.
- 7.) Razvijanje osnovnih govornih sposobnosti (širjenje besednega zaklada, izboljševanje izgovarjave).
- 8.) Učenje branja knjige (z leve proti desni, besedilo je ločeno od slik – vsega tega otrok ne ve sam, ampak se mora naučiti, najlažje skozi zgodnje branje).
- 9.) S spoznavanjem odnosov in interakcij med liki v zgodbi otrok razvija komunikacijske spretnosti.
- 10.) Zgodnje branje bo otroku pomagalo dojemati knjige kot vir veselja in ne kot obvezo.

»Besede so kot vitamin za razvijajoče se možgane vašega otroka.« (Newman, 2017)

Pripovedovanje zgodbe je pravzaprav proces, v katerega se v obdobju malčka in zgodnjega otroštva otroci pogosto vključujejo, zato tudi nudi številne možnosti za otrokovo učenje (Marjanovič Umek, Kranjc in Fekonja 2006, str. 30). Tako med poslušanjem kot tudi med pripovedovanjem zgodbe otrok neprestano sintetizira dogodke, ki so se že zgodili, o njih razmišlja, išče vzroke sedanjih dogodkov, oblikuje predpostavke in razmišlja o možnih nadaljevanjih zgodbe. Ko se zgodba razvija, svoje predpostavke spreminja in jih dopolnjuje (prav tam).

2.3.1 Kako brati knjige s predšolskimi otroki

Pustite, da otrok sam izbere knjigo. Kadar otrok sam izbere tisto knjigo, ki bi jo rad pogledal, je zanj zagotovo zainteresiran. Kljub temu pa mu lahko občasno tudi vi predlagate, katero knjigo bi pogledala skupaj.

Otroci so radi aktivno vključeni v branje, zato pustite, da otrok sam drži knjigo in obrača strani. Cilj je, da v skupnem gledanju knjig uživata, zato ni nujno potrebno, da preberete prav vsako stran v knjigi.

Pustite, da otrok bere knjigo na svoj način. Nekateri otroci pogledajo samo nekaj strani v knjigi ali pa jo želijo le prelistati, medtem ko drugi želijo prebrati celotno knjigo. Otrok naj gleda knjigo v svojem tempu in v skladu s svojimi zanimanji.

Ni treba, da preberete celotno besedilo v knjigi, temveč lahko zgodbo poenostavite in del vsebine spremenite. Z otrokom se lahko pogovarjata le o dogajanju na slikah in ilustracijah ter besedila ob tem sploh ne preberete.

Nekateri otroci radi gledajo isto knjigo znova in znova. Večkratno branje iste knjige otroku pomaga pri razvijanju razumevanja konceptov, ki so predstavljeni v knjigi, kot tudi pri učenju novih besed.

Počakajte, da otrok nekaj naredi ali reče. Ko obrnete ali preberete stran v knjigi, tiho čakajte na otrokov odziv in se ob tem izogibajte postavljanju vprašanj ali izpostavljanju nečesa, kar se nahaja v knjigi. Otrok ima tako priložnost, da se lahko izrazi in gre v izmenjavo z vami.

Ko otrok dobro pozna vsebino knjige, lahko zgodbo poustvarite z gibanjem ali s pripomočki. Na primer, če otrok uživa v branju knjige o ptici, ki se uči leteti, se lahko pretvarjate, da letita po različnih prostorih doma.

M. Grosman (2003) meni, da mora vsakdo, ki želi otroku približati knjigo in branje, vedeti, da je že samo razbiranje grafičnega besedila naporno opravilo, saj mora bralec delce kroga in črte, ki sestavljajo vse črke in vse pisave, razbrati, pretvoriti v besede, povedi in pripoved. Pri opismenjevanju otrok – pri njihovem srečanju s pisano besedo – pa moramo biti izredno potrpežljivi in strpni, ker so na zgodnjih stopnjah jezikovnega razvoja razlike med otroki lahko zelo velike. Da bi razumeli pripoved, morajo prebrano besedilo ali poslušano pravljico pretvoriti v svoje mentalne predstave o osebah in dogajanju. Pri tem morajo poleg prebranega/poslušanega besedila uporabiti tudi svoje predhodno znanje, predstave o pomenu besed in vse druge izkušnje s poslušanjem oziroma branjem drugih pripovedi. Zaradi tega lastnega »prispevka« k razumevanju besedila imajo otroci o isti pravljici različne predstave in tudi različna čustva. Nekateri strokovnjaki menijo, da si s pretvarjanjem besedila v nazorne predstave vsak otrok ustvarja svojo lastno risanko, s tem pa razvija tudi za poznejši kognitivni razvoj in šolski uspeh pomembno domišljijo. Prav ta »napornost« branja, ki pri otroku spodbuja in razvija jezikovno odzivanje, pa je najbolj pomembna za razvoj bralne sposobnosti in drugih jezikovnih zmožnosti (prav tam).

Branje knjige je le ena izmed bralnih dejavnosti. Priljubljene in koristne pa so v predšolskem oz. predbralnem obdobju tudi druge dejavnosti. P. Kropp v svoji knjigi navaja naslednje:

- Narišite risbico in si o njej izmislite zgodbico.
- Izmislite si zgodbico, katere glavni junak naj bo vaš otrok.
- Skupaj berite časopise, še zlasti stripe in otroške strani.
- Igrajte se s črkami po robovih časopisov ali na otrokovi tablici.
- Prebirajte otroške revije.
- Napišite pismo babici ali velikonočnemu zajčku.
- Skupaj pregledujte kataloge ali fotografske albume.
- Pripovedujte zgodbo o svojem življenju, ko ste bili še otrok (Kropp, 2000, str. 67).

2.3.2 Književnost v vrtcu in ure pravljic

L. Knaflič (2009) piše, da predšolski otrok med poslušanjem besedila spoznava knjižni jezik, ki ga v vsakdanjem življenju ne uporabljamo, katerega rabo bo srečal šele kasneje v šoli. Pisne oblike knjižnega jezika so še posebej pomembne za otroke iz okolij, kjer se uporablja narečje, ki se znatno razlikuje od knjižnega jezika. Poslušanje pripovedovanja in branja knjig bogati otrokov besedni zaklad, širi obzorja in je neprecenljiv vir novega znanja in novih izkušenj. Dostop do književnosti otroku v predšolskem obdobju omogočajo odrasli, najprej starši, potem vzgojiteljica v vrtcu in drugi. Književna vzgoja v vrtcu in družinsko branje se močno prepletata in dopolnjujeta. T. Jamnik (2003b) piše, da je književna vzgoja v vrtcu vpeta v celotno zasnovo pouka književnosti, ki je vertikalno načrtovana v vrtcu, v osnovni in srednji šoli. Upošteva načela, ki jih narekuje bistvo književnosti, funkcija branja, starost otroka in izkušnje ter okoliščine sprejemanja književnosti tudi v kasnejših letih samostojnega branja. Ob književni vzgoji nikakor ne smemo pozabiti, da je vsako književno delo svet zase in da je prav tako tudi vsak otrok nekaj enkratnega in neponovljivega. Književna vzgoja v vrtcu temelji na komunikacijskem modelu poučevanja književnosti, kakršen je uveljavljen v slovenski književni didaktiki. Njegova glavna značilnost je spodbujanje otrokovega ustvarjalnega in subjektivnega sprejemanja besedila. Pomembna je samostojna gradnja besedilnega sveta. Iz tega izhaja tudi glavni užitek sprejemanja (poslušanja/branja) književnosti: užitek dialoga. Izhodišče in cilj predšolske književne vzgoje sta poslušanje besedila in spoznavanje knjig. Otrok se torej že v predšolskem obdobju srečuje s književnostjo na način, kot se jo bo učil brati kasneje v osnovni šoli. Cilji književne vzgoje v vrtcu so:

- vzgojni – usmerjeni v razvijanje bralne kulture, tj. pozitivnega odnosa do besedila, književnost oz. branje naj bi otrokom pomenilo vrednoto;
- izobraževalni – usmerjeni k rezultatom branja, k znanju, ki je povezano s sprejemanjem besedila;
- funkcionalni – se navezujejo na razvijanje strategij sprejemanja besedila oz. otrokove zmožnosti soustvarjanja besedilnih svetov. V vrtcu so vse tri skupine ciljev prepletene in povezane ter jih je v procesu težko razlikovati (prav tam: 58, 59).

Knjižnice v današnjem času same organizirajo ure pravljic za otroke. Pripovedovanje pravljic ob slikanici ali po vsebini slikanice je posebna zvrst umetnosti. V sebi združuje likovno, literarno, glasbeno, dramsko in tudi plesno umetnost. Take vrste prireditve spodbujajo, da otroci zgodbe spontano upodobijo in se igrajo na vse možne načine. Tako imenovane ure pravljic so prav tako kulturne prireditve, na katere se otroci pripravljajo s posebnim pričakovanjem in jih tudi temu primerno doživljajo. Zgodbe v otroku prebudijo željo, da bi jih slišal še enkrat. Pripovedovane pravljice tako dobijo še drugo dimenzijo in se še globlje vtisnejo v otrokov doživljajski svet (Dolinšek Bubnič, 1999, str. 66).

2.3.3 Individualni projekti v vrtcih o spodbujanju govorne vzgoje

Večina vrtcev se poslužuje individualnim projektom v skupinah o spodbujanju branja in pripovedovanja. Zato navajam nekaj projektov, ki jih strokovni delavci navajajo na spletnih straneh.

- Projekt Palček bralček

Palček bralček je namenjen predšolskim otrokom in njihovim staršem. Namen projekta je knjigo približati otroku, spodbujati in razvijati zmožnost domišljajske rabe jezika, spoznavati moralno-etične dimenzije, se identificirati s književno osebo, doživljati književno dogajanje, razvijati predbralne sposobnosti in spretnosti, razvijati pozitiven odnos do knjige in predstaviti otroku knjigo kot vir informacij. Projekt poteka v sodelovanju z Zvezo prijateljev mladine Maribor.

- Palček bralček in Bralni nahrbtnik

Predšolska bralna značka usmerja otroka k literaturi, ki jo podoživi v njeni estetski, vsebinski in vizualni podobi. Vez, ki se vzpostavi med otrokom in odraslim, ko mu berejo in pripovedujejo, ima velik čustven in vzgojni pomen.

V vrtcu se zato v 2. starostnem obdobju izvaja projekt Palček bralček. Otroci skupaj s starši preberejo tri slikanice, ki jih v krajši vsebinski obliki predstavijo v vrtcu.

Otroci 1. starostnega obdobja pa sodelujejo v projektu Bralni nahrbtnik. V vsakem nahrbtniku so tri slikanice, bralni dnevnik in plišasta igrača. Za starše je priložena knjiga z različnih področij. Starši skupaj z otrokom prebirajo slikanice, gledajo ilustracije in se

poigrajo z igračo. V bralni dnevnik otroci narišejo prizor iz slikanice, nalepijo fotografijo, starši napišejo vtise in doživetja.

– Bralni projekt Pravljična torbica

Knjige govorijo, knjige dišijo, knjige gredo z nami skozi čas. Tudi v vrtcu ponujamo otrokom izkušnjo veselja in ugodja ob prebiranju slikanic. Skozi poslušanje si otrok razvija pozornost in sposobnost vživljanja v druge, širi si besedni zaklad, prepozna lastna ter tuja čustva. In sanja, ko v domišljiji potuje v nove svetove. Ob pomoči Pravljične torbice se doma in v vrtcu družimo s pravljичnimi junaki, beremo, poustvarjamo, se pogovarjamo in obiščemo knjižnico. Učimo se spoštovati in imeti radi pisano besedo. Dejavnost vodijo strokovne delavke vrtca.

– Bralna značka

V vrtcu že vrsto let sodelujemo v projektu Bralna značka, kjer želimo otrokom in družinam približati knjige in branje, ki so pomembne družabnice kvalitetno preživetega skupnega časa. V poplavi elektronskih dražljajev si med poslušanjem zgodbe razvijamo domišljijo in lastne miselne predstave. Knjiga zvabi otroka v staršev naročje, kjer čuti toplino in sliši glas svoje ljube osebe. Medtem se spletajo zelo pomembne vezi, ki ostanejo za vse življenje.

Zaposlena sem kot vzgojiteljica predšolskih otrok, zato prilagam načrt, prek katerega v vrtcu spodbujamo razvoj govorne vzgoje otrok.

Vrtec Rače

Ulica Lackove čete 17

2327 Rače

LETNI NAČRT ZA PROJEKT 2023/24

IGRAM SE Z GLASOVI ...

Vzgojiteljica: Jasmina Safošnik

Vzgojiteljica- pomočnica vzgojiteljice: Mateja Ogrizek

Skupina: Kometi

Starost otrok: 4–6 let

S tem projektom želimo spodbujati in razvijati govor in koncentracijo otrok za poslušanje, komuniciranje in večjo gibalno zmožnost sodelovanja ter upoštevanja podanega.

CILJI:

- spoznavanje, razvijanje komunikacijskih veščin,
- razvijanje strpne, odprte, pozitivne in konstruktivne komunikacije s pozornim poslušanjem drug drugega,
- usvajanje gibalnih veščin,
- otrok preteče tri kroge na travniku, ne da se vmes ustavi,
- otrok pri igri Petelinček upošteva dogovorjena pravila in čestita zmagovalcu,
- otrok z najmanj petimi povedmi opiše dogajanje na slikovnem gradivu.

DEJAVNOSTI:

- izvajanje različnih artikulacijskih vaj čez ves dan,
- gibalne zaposlitve z govornimi vajami v igralnici, na svežem zraku, telovadnici,
- pripovedovanje otrok po pravljicah in slikovnem materialu,
- glasovno ponazarjanje živali in gibalno uprizarjanje,

- spoznavanje glasov skozi didaktične igre, opisovanje predmetov, nadaljevanje glasovnih zaporedij, ugankarske zaposlitve,
- likovno zapisovanje glasov,
- izvajanje domišljjskega pripovedovanja zgodbe, opisovanja in pripovedovanja ob različnem gradivu, slikopis,
- govorne igre za razvoj govornega aparata.

Dodaten projekt v skupini – Naša mala knjižnica

Projekt ni namenjen le spodbujanju branja, temveč z ustvarjalnimi nalogami pomaga vzgajati vseživljenjske bralce, dviguje splošno raven bralne pismenosti ter pomembno prispeva k širjenju obzorij in spoznavanju drugih kultur.

Branje dokazano izboljšuje spomin in koncentracijo, uri analitične miselne spretnosti, znatno povečuje besedni zaklad in pomaga zmanjševati stres. Ker se ob branju, ki je s stališča človeške evolucije relativno mlada dejavnost, aktivirajo deli možganov, ki so sicer namenjeni prepoznavanju obrazov, je branje tesno povezano z empatijo in zaznavanjem čustev in občutkov drugih.

Projekt se bo izvajal v sklopu Malčka bralčka. Otroci bodo bralni nahrbtnik nosili domov, kjer bodo skupaj s starši brali pravljice in zapisovali vtise v skupen zvezek.

Vsak otrok dobi v tem sklopu svoj ustvarjalnik, ki ga rešuje v vrtcu.

Prilagam fotografije, ki dokazujejo, da so otroci dovolj motivirani za poslušanje in pripovedovanje pravljic, prav tako pa so otroci tudi vedno usmerjeni še v kakšno drugo zaposlitev po prebranem.

Vir: lasten

Vir: lasten

3 EMPIRIČNI DEL

Odločila sem se, da izvedem raziskavo, s katero želim ugotoviti, kakšno vlogo ima branje v predšolskem obdobju ter kako branje vpliva na govorni razvoj otrok. Prav tako želim preveriti, ali otroci dobro pripovedujejo poslušano pravljico in na kakšen način vzgojitelji spodbujajo razvoj besednega zaklada pri otrocih.

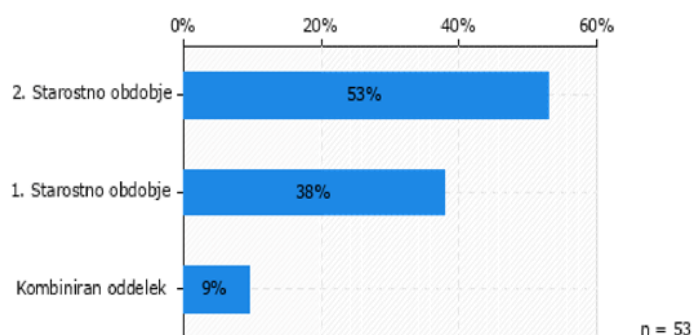
3.1 Rezultati in interpretacija

V anketni vprašalnik sem vključila 14 vprašanj. Rezultate sem prikazala v obliki grafov. Dobljene rezultate sem analizirala in jih primerjala z že narejenimi raziskavami drugih avtorjev. Rezultate sem zbirala od 12. 7. 2024 do 29. 7. 2024 v spletni anketi 1KA.

1. V anketi je sodelovalo 53 anketirancev, in sicer ženskega spola.

Iz tega lahko razberemo, da so anketni vprašalnik rešile samo vzgojiteljice ali vzgojiteljice-pomočnice vzgojiteljic.

2. V katerem oddelku starosti ste v skupini: (n = 53)

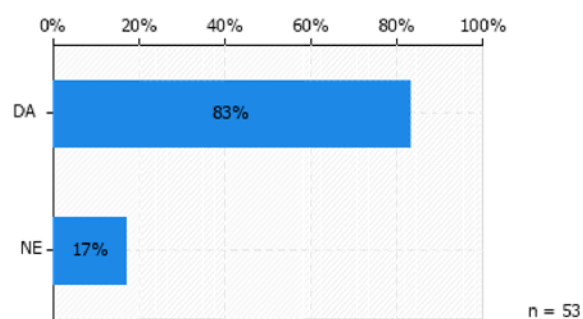

Iz grafa je razvidno, da je bilo največ anketiranih vzgojiteljev iz oddelka 2. starostnega obdobja, to je starost otrok od 3–6 let. V 1. starostnem obdobju so otroci stari od 11 mesecev do 3 let, kar nakazuje graf s 38 %. Najmanj anketiranih vzgojiteljev je bilo v kombiniranem oddelku, ki je starostna stopnja otrok od 2 do 4

let. 3. raziskovalno vprašanje dokazuje, da vzgojitelji v tem oddelku namenijo zelo veliko časa področju jezika.

L. Marjanovič Umek (2001, str. 69–71) pravi, da je za otroka do šestega meseca starosti značilen predlingvističen ali emocionalni govor, ki vključuje gruljenje in produciranje različnih glasov. Po šestem mesecu se otrok že »pogovarja« z igračkami, beblja glasove materne jezika, odziva se na imena družinskih članov, posnema glasove odraslih, vendar ne razume njihovega pomena. Od 1 do 2 let starosti otrok začne razmeti, da imajo stvari imena. Poimenuje različne predmete, začne uporabljati večje število glagolov, z besedami izraža čustva, tvori enostavne stavke. Od 2 do 2,6 let otrokov besednjak obsega okrog 400 besed, med njimi so pogosteje vezniki, predlogi, členki. Stavke je sestavljen iz 3–4 besed, tvori že dvojino, množino ter glagole postavlja v preteklik. Od 2,6 do 3,6 let otrokov besednjak obsega približno 1000 besed, tudi zaimke, določila in pridevnike. Prevladujejo enostavne povedi, pojavljajo se že podredne in priredne povedi. Od 3,6 do 5 let otrokov besednjak narašča, obsega od 2000 do 10000 besed. Pojavljajo se večdelne povedi, sestavljene iz podredij in priredij, z veznikom prej in potem. Po petem letu se otrokov besednjak ne širi več tako hitro kot prej. Otrok tvori čedalje bolj kompleksne povedi in govor že prilagaja poslušalcu. Otrokov govor se razvija v procesu sporazumevanja.

3. Ali menite, da namenite dovolj časa področju jezika v skupini? (n = 53)

Po podatkih je razvidno, da kar 83 % vzgojiteljev nameni veliko časa področju jezika. V manjšini je rezultat z odgovorom Ne, kar predstavlja 17 %. Pri tem ugotavljamo, da se vzgojitelji trudijo otrokom podajati jezikovne veščine.

M. Grosman (2003) navaja: »Jezik je osnovno orodje vsakega človekovega in družbenega sodelovanja, zato je dobro razvita sporazumevalna zmožnost najbolj zanesljiva pot do osebnega in družbenega uspeha« (str. 11).

4. Kakšna opažanja opazate pri razvoju govora pri otrocih?

Vzgojiteljice so na odprto vprašanje podale naslednje odgovore:

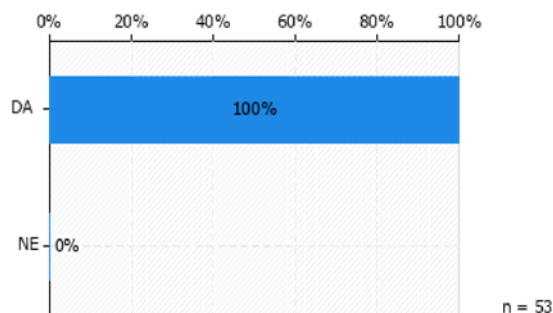
- otroci imajo čedalje slabše razvite govorne sposobnosti, težko se besedno izražajo,
- slabši govor; uporaba tujih izrazov oz. besed,
- otroci so govorno vse manj spretni in veliko imamo tujcev, zato veliko časa namenimo jeziku,
- zelo pozen začetek govora, slaba artikulacija, izgovorjava,
- slaba izgovorjava, slab besedni zaklad,
- razvoj govora je vedno bolj zapoznel,
- govor je vedno kasnejši, otroci govorijo "popačeno",
- preveč je pomanjševalnic, že pri otrocih preveč tujk in daleč premalo zavedanja, kako rad naj bi imel slovenski jezik,
- govor je slabše razvit kot pred leti, veliko otrok obiskuje logopeda,
- z vsakim letom se govor pri otrocih slabša, počasneje razvija,
- govorno so slabši, kot so bili pred covidom,
- slabo razvit govor, reven besedni zaklad,
- razvoj govora je počasnejši, ne izoblikujejo se določeni glasovi, črke,
- govorni razvoj otroka je dandanes slabši kot v preteklosti, sklepam, da so posledica ekrani in pa premalo pogovarjanja staršev z otroki,
- opažam, da ima vedno več otrok težave s poslušanjem,
- slab govor in pozen,
- pomanjkljiv govor, popačene besede,
- slaba izgovorjava, nerazumevanje,
- iz generacije v generacijo slab besedni zaklad, govorno zelo slabo izgovarjajo šumnike, sičnike, r ...

Po teh odgovorih ugotovimo, da je raven jezikovnega sporazumevanja zelo slab. V veliki meri morajo otroci obiskovati logopede ali drugo strokovno pomoč pri razvoju govora. Razvidno je, da otroci začnejo zelo pozno razločno govoriti in da jih v večini primerov govori popačeno in nerazumljivo.

Kurikulum za vrtce nam narekuje, da bi morala biti jezikovna vzgoja prisotna ves čas, tudi v korelaciji z drugimi področji otrokovega razvoja, saj je razvoj govora osnova za aktivno sodelovanje, učenje in komuniciranje v različnih govornih položajih. Prav tako se moramo zavedati, da vzgojitelj v vrtcu daje neposreden

govorni zgled otroku, kar vpliva na njegove sporazumevalne zmožnosti (Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce, 2001, str. 79).

5. Ali menite, da branje pravljic spodbuja govorni razvoj otroka? (n = 53)

Iz grafa lahko razberemo, da se vsi strokovni delavci strinjajo s trditvijo, da branje pravljic spodbuja govorni razvoj otrok, v kar 100 %. Grgenič (2007) pravi, da je iz različnih raziskav različnih avtorjev znano, da je glasno branje otrokom v predšolskem obdobju ena od najpomembnejših dejavnosti, ki napovedujejo uspeh pri formalnem učenju branja in pospešujejo govorni razvoj.

6. Na kakšen način pravljica spodbuja govorni razvoj?

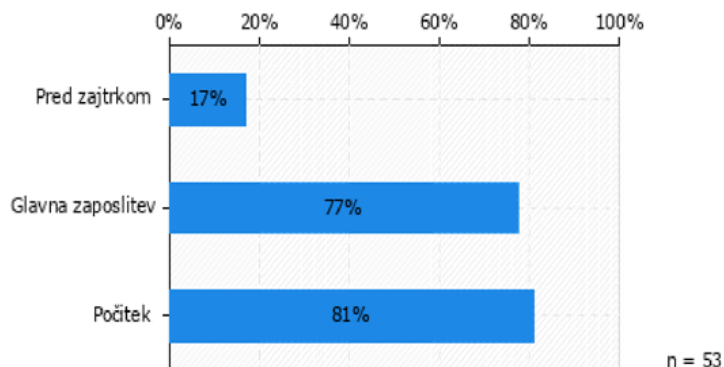
Ker je bilo pri 5. vprašanju možnost opisa, na kakšen način pravljica spodbuja govorni razvoj, so vzgojitelji v tem vprašanju podali naslednje odgovore:

- otrok s poslušanjem širi besedni zaklad s tem, da sliši nove besede,
- bogatenje besednega zaklada; spoznavanje novih besed; zanimanje za literaturo, posledično izmišljanje lastnih zgodb (starejši),
- širjenje besednega zaklada, spoznavanje novih besed,
- pripovedovanje, branje, besedni zaklad,
- ponavljanje besed, stavkov ...
- otrok sliši jezik in si razvija domišljijo,
- širjenje besedišča, spoznavanje pomena besed, pomnjenje,
- bogat besedni zaklad, raba slovenskega jezika,
- bogatimo besedni zaklad, sestavo povedi,
- pri otroku se spodbudi govor in se izboljša,
- širjenje besednega zaklada, spodbujanje (po)govora med vrstniki,

- večkratno branje pravljice, samostojna obnova zgodbe, naštevanje lit. likov, opis lit. prostora,
- razvoj besednega zaklada, izgovorjave ...
- poslušanje pravljice, obnavljanje poslušanega,
- s poslušanjem pravljic otrok sliši pravilno izgovorjavo, širi besedni zaklad,
- predvsem pravljice, zaigrane z lutkami, dajejo otrokom veliko možnosti za jezikovni razvoj, saj se ob lutkah in dramatizacijah poistovetijo z junaki iz pravljic,
- na slikovit
- otrok razvija besedni zaklad, ob pogovoru o pravljici razvija govor, branje pravljic pomaga pri tvorbi stavkov, besednih zvez,
- otrok sliši nove besede, ponavlja že slišane besede, širi svoj besedni zaklad in se uči besede izgovarjati, sploh če otroke tudi aktivno vključuješ pri pripovedovanju in branju, in sicer tako, da jim postavljaš vprašanja in jih spodbujaš k uporabi domišljije,
- otroke ob poslušanju pravljic nato tudi spodbudim k odgovarjanju na zastavljena vprašanja in tako krepi svoj govor,
- dobro razvit govor je pogoj za učenje branja, razvoj bralne pismenosti,
- poslušanje besed, ponavljanje besed.

Ugotovitve kažejo, da branje pravljic krepi razvoj besedišča pri otrocih. Vzgojiteljice podajajo odgovore, da je pravljica tista, s katero se otrok identificira. Otroci si tako širijo koncept besedišča in besednega zaklada. Zelo veliko vzgojiteljic spodbuja govor tudi z različnimi didaktičnimi pripomočki, kot so lutke, dramatizacije, govorne igre z rekviziti.

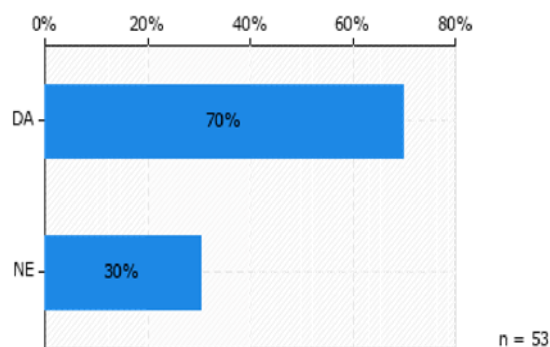
7. V katerem delu dneva berete pravljice otrokom? (n = 53) Možnih je več odgovorov.

Iz grafa je razvidno, da strokovni delavci največ berejo pri počitku, v kar 81 %. Kot glavna zaposlitev, to je osrednji del dneva, se vzgojitelji poslužujejo branja v 77 %. Najmanj branja namenijo pred zajtrkom.

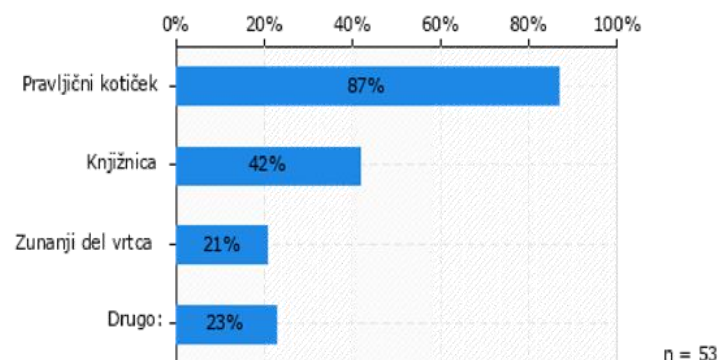
Knjige vplivajo na otrokov jezikovni razvoj, s tem pa tudi na razvoj mišljenja. V predšolskem obdobju je otrok izredno učljiv, bolj kot kadarkoli kasneje. Zapomni si množico novih besed, izrazov, besednih zvez, vendar le če jih ima priliko slišati. Naša vsakdanja govorica je le ponavljanje omejene količine besed. Otroku moramo omogočiti, da sliši in spozna obsežnejši besedni zaklad. V kolikor mu tega ne bomo omogočili, bo otrok tako v govoru kot v pisni obliki uporabljal zgolj skromno zalogo besed, ki se jih je naučil s posnemanjem našega govora. Razvite jezikovne zmožnosti in obvladovanje instrumenta jezika pa so nujno potrebne za razvoj mišljenja (Jamnik, 1998, str. 18).

8. Ali menite, da so otroci dovolj motivirani za poslušanje pravljic? (n = 53)

Iz grafa lahko razberemo, da je večina otrok motivirana za poslušanje pravljic, v kar 70 %. Po tem lahko sklepamo, da so otroci željni poslušanja in se tako učiti novih stvari in krepiti besedišče.

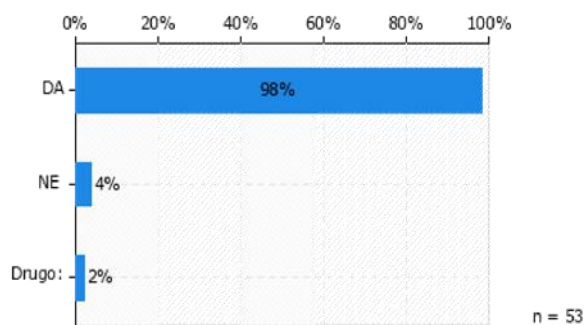
9. V katerem prostoru so otroci deležni poslušanja pravljic? (n = 53)

Skoraj večina strokovnih delavcev za branje pravljic uporablja pravljični kotiček v igralnici. To je vsekakor spodbudno, saj je to še posebej načrtovan kotiček za pravljice. Tudi velik odstotek (42 %) predstavlja knjižnica. Obisk knjižnice je del knjižnične, knjižne in književne vzgoje otrok. Vloga knjižnice in pogostih obiskov v njej je pomembna s stališča celotnega jezikovnega področja, torej tudi pri začetnem opismenjevanju in govorni vzgoji (Jamnik, 2009).

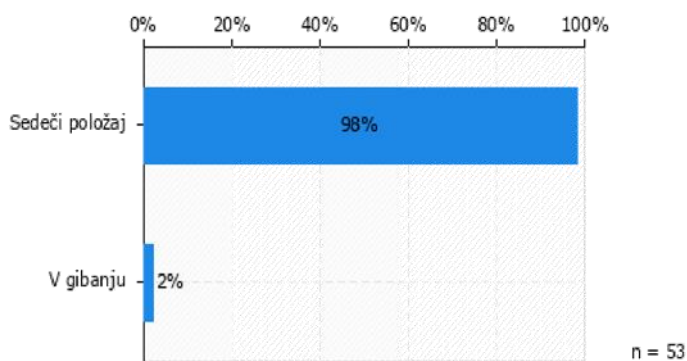
V zunanjem delu – to je okolica vrtca – vzgojitelji berejo pravljice v 21 %. Kot drugo navajajo, da se branja poslužujejo v jutranjem kotičku, na blazini v igralnici, na ležalniku v igralnici, popoldanskem krogu.

10. Ali opazate razliko v opisovanju prebranega, če je otrok deležen velike mere branja oz. poslušanja? (n = 53)

V tem grafu vidimo, da je večina strokovnih delavcev mnenja, da na otroka zelo dobro vpliva veliko branja. Otroci s tem lažje opisujejo obnovo, ker imajo veliko besednega zaklada, ter si s tem še ustvarjajo domišljijsko raven. Tudi sama sem mnenja, da velika mera branja, poslušanja in opisovanja koristi otroku pri razvoju govornega aparata in širjenju besednega zaklada.

11. V kakšni obliki so otroci deležni poslušanja pravljic? (n = 53)

V tem grafu kar 98 % predstavlja branja v sedečem položaju. Iz tega lahko razberemo, da otroci sede poslušajo brano pravljico. Zelo majhen odstotek (2 %) vzgojiteljic bere pravljice v gibanju. M. Dolinšek (1999) piše, da potrebujemo za branje naklonjeno okolje, v katerem se vsi prijetno počutijo. To je v vsaki igralnici in domu različno. Seveda sta branju lahko namenjena vedno isti čas in posebno razpoloženje, vendar pa menim, da je otroku dobro brati kadar koli in kjer koli, ko si on zaželi. Tako bo branje postala rutina in temu primerno pripravimo okolje.

12. Kako pogosto izvajate pripovedovanje po pravljici?

Na to odprto vprašanje so strokovni delavci podali naslednje odgovore:

- po vsaki pravljici sledi obnova in poustvarjanje,
- po vsaki prebrani pravljici,
- odvisno od skupine oz. starosti otrok, pri starejših večkrat,
- tedensko,
- dnevno,
- pred zajtrkom, pred kosilom,
- vsak dan,
- zelo pogosto,
- skoraj vedno,
- dnevno pri Palčku bralčku, pri jezikovnih dejavnostih (približno 2-krat na mesec),
- pri glavni zaposlitvi vedno,
- vedno, ko preberemo pravljico,
- vsak teden, včasih celo pogosteje,
- vedno, da vidim kaj so si otroci zapomnili,
- vedno po prebrani pravljici,
- 2-krat na teden,
- redko,
- 1-krat tedensko,
- ko imajo otroci bralni nastop,
- imamo bralno značko, kar pomeni da predšolski otroci berejo knjige doma in jih potem pripovedujejo v vrtcu, iz leta v leto je tega vedno manj,
- odvisno od skupine, dolžine knjige ipd.,
- zelo pogosto, ker rajši pripovedujem zgodbo, kot jo berem, ker imam na ta način večjo pozornost in tudi otroke tako aktivno vključujem v pripovedovanje,
- v kolikor je mogoče po počitku vsakodnevno, usmerjeno pa po vsaki novi seznanitvi z literarno vsebino,
- vsakodnevno,
- večkrat na teden.

Iz odgovorov lahko povzamemo, da vzgojitelji skoraj vedno spodbujajo otroke k pripovedovanju slišane. S tem raziskujejo, ali otroci sploh znajo poslušati. Veliko pripovedovanja spodbujajo z bralno značko. Nekateri vzgojitelji pravljic ne berejo, ampak otrokom raje pripovedujejo, seveda je vse to odvisno od starostne skupine otrok.

L. Knaflič (2009) piše: »Pripovedovanje, poslušanje pripovedi, predvsem pa branje knjig otroku pomagajo, da spozna pisni jezik oziroma pisni način izražanja, ki je lahko drugačen od ustnega. Pripovedovanje se lahko nanaša na dogodke iz vsakdanjega življenja, lastnih in tujih zgodb itn. Med poslušanjem se otrok uči, da je pomembno, kaj se je zgodilo, kako se je zgodilo (v času in prostoru), komu se je zgodilo ... Ko pripoveduje sam, se uči urejati misli, izbirati med bistvenim in nebistvenim, presojati in predvideti dogodke. Ob pripovedovanju spoznava, da lahko zgodbo pove na različne načine, da on sam vpliva na potek zgodbe, da lahko z nizanem dogodkov stopnjuje privlačnost in napetost.« (str. 13)

13. Opišite, kako otroci pripovedujejo. Ali samo naštevajo, ali že opisujejo obnovo v povedih.

Strokovni delavci so v tem zastavljenem vprašanju podali naslednje odgovore:

- odvisno od zmožnosti otrok, nekateri naštevajo, drugi pripovedujejo v povedih, nekateri pa že primerjajo pravljичne like z drugimi knjigami ali pa že povezujejo z vsakdanjimi situacijami,
- po večini naštevajo,
- začnjenja se opisovanje obnove, uporabljalo več pridevnikov.
- nekateri samo opisujejo, drugi pripovedujejo,
- odvisno od starosti,
- besedilo ob sliki,
- obnovo opisujejo v povedih,
- različno, nekateri naštevajo, nekateri že opisujejo v povedih,
- opisujejo obnovo,
- oboje,
- v večini naštevajo,

- nekateri že opisujejo in pripovedujejo slišano v povedih, nekateri le naštevajo, odvisno od govornega razvoja otroka,
- odvisno od starostne skupine,
- nekateri otroci naštevajo, nekateri že pripovedujejo,
- mlajši otroci še vedno naštevajo in uporabljajo krajše povedi, starejši otroci pa še obnavljajo v povedih,
- v povedih,
- stavki so enostavni ...
- naštevajo,
- mlajši naštevajo, starejši tvorijo povedi in opisujejo,
- večina jih našteva, se vidi razlika, da otroci, ki jim starši veliko berejo, govorijo v povedih,
- poistovetijo se s pravljicami v dejavnostih dramatizacije, igrajo se z lutkami, saj jim jaz vsako pravljico zaigram z lutkami,
- samo naštevajo,
- pripovedujejo, naštevajo ...
- odvisno od starosti, mlajši naštevajo, starejši sami obnovijo,
- v večini opisujejo obnovo v povedih,
- večina naštevajo ali odgovarjajo s kratkim odgovorom na vprašanja,
- v naši skupini predšolskih otrok imajo otroci v času počitka možnost pripovedovati tudi sami, pripovedujejo celotne zgodbe, tudi če so izmišljene,
- opisujejo obnovo v povedih, otroci z domišljijo dodajo še svoje različice oziroma ideje in opise,
- odvisno od otroka, nekateri že znajo lepo povedati oz. obnoviti pravljico, nekatere je pa treba bolj prek vprašanj izvleči željeno vsebino; ker je nekaj otrok govorno šibkih, se večkrat niti ne vključijo v pogovor; veliko otrok ima posledično težavo v pomnjenju, kar pomeni, da težko pripovedujejo, ker se ne spomnijo tu in tam kakšne besede,
- v prvem starostnem obdobju otroci v večji meri zgolj opisujejo ilustracije, oz. poimenujejo z 1–2 besedama, kaj vidijo,

- otroci, stari 2 leti in pol, znajo zgodbo že obnoviti v povedih, predvsem s pomočjo slik v knjigi ali pa na način, da jim postavljam vprašanja za zgodbo, ki jo poznajo,
- eni znajo povedati vse, drugi pa s pomočjo vprašanj povedo, kaj vse je v knjigi,
- nekateri že tvorijo povedi, nekateri le bistvene besede,
- odvisno od vsakega posameznika, nekateri že opisujejo obnovo v povedih,
- odvisno od razvojne stopnje otroka, nekaj otrok opisuje v povedih, nekateri samo naštevajo, spet drugi pa povedo le kakšno besedo in ob mojem pripovedovanju ali pripovedovanju otrok pokažejo na ilustracijo oziroma sliko,
- nekateri še samo naštevajo, starejši že oblikujejo povedi,
- samo opisujejo po večini, glede nato da so otroci še mlajši,
- odvisno od razvitosti otrokovega govora, nekateri pripovedujejo lepo v povedih, nekateri pa so zelo skopi z besedami.

Med navedenimi odgovori lahko vidimo, da mlajši otroci samo naštevajo besede kot opisovanje, kažejo s prstki na predmet in ga poimenujejo. Vzgojiteljice jih k pripovedovanju spodbujajo z vprašanji in podvprašanji. Opazimo lahko, da se govorno slabši otroci niti ne vključijo v pogovor, kaj šele v samo pripovedovanje. Večina otrok v predšolskem obdobju pripoveduje v celih povedih. Otroci z bogatim besednim zakladom dodajo še svojo domišljijско raven. L. Marjanovič Umek (2011) navaja, da naj bi bili otrokovo pripovedovanje zgodbe, besedni zaklad in metajezikovne sposobnosti otroka (splošne zakonitosti branja in pisanja, glasovno zavedanje, prepoznavanje črk) najpomembnejši napovedniki zgodnje oziroma t. i. porajajoče se pismenosti otroka v predšolskem obdobju ter kasnejše akademske pismenosti v odraslosti. Največji otrokov razvoj, predvsem na področju govora, pa po mnenju različnih strokovnjakov poteka ravno v predšolskem obdobju, zato skušajmo v tem starostnem obdobju nameniti spodbujanju otrokove govorne komunikacije in besednemu zakladu posebno pozornost.

14. Opišite, kako v skupini spodbujate pripovedovanje otrok (ali ste vključeni v kakšen individualni projekt o branju pravljic).

V zadnjem anketnem vprašalniku so vzgojitelji opisali projekte, s katerimi skušajo spodbujati pripovedovanje otrok. Navajam njihove odgovore:

- Bralna značka, obnova po pravljici, pripovedovanje pravljice ob slikah,
- vključeni smo v projekt v sodelovanju s knjižnico,
- da, v tem letu smo si izdelali knjigo,
- opisovanje slik, dogodkov čez vikend s starši, pripovedovanje doživetij,
- ob knjigi, slikanici,
- Palček bralček, Naša mala knjižnica,
- nismo vključeni v noben projekt, spodbujava z vprašanji,
- prek punčke iz cunj, prek ročnih lutk, ob knjigah, ob fotografijah,
- Palček bralček,
- Bralni nahrbtnik,
- Bralni nahrbtnik, ki ga otroci odnesejo domov,
- smo bilo vključeni v Bralno značko – Palček bralček in projekt NMK,
- bralni projekt na nivoju skupine, vrtca, Naša mala knjižnica, obisk šolske in krajevne knjižnice,
- Palček bralček, Bralni nahrbtnik,
- ne,
- izvajamo Bralni nahrbtnik ... otroci ob prebrani pravljici doma v vrtcu ob slikanici pripovedujejo,
- pripovedovanje pravljic za Bralno značko,
- bralni nahrbtnik in Palček bralček,
- projekt Naša mala knjižnica, projekt Malček bralček,
- Malček bralček, Ekobranje za ekoživljenje, dramatizacije, lutkovne predstave,
- Palček bralček,
- z lutko, da ji povedo, o čem je govorila pravljica,
- predšolska bralna značka, pripovedovanje po domišljiji, izmišljanje zgodbe s pomočjo slikovnega gradiva, različne govorne igre,

- ob slikah, ob lutki, Bralni nahrbtnik, Bralna značka, smo vključeni v projekte,
- otroci sami pripovedujejo zgodbice, za branje lahko tudi sami prinesejo knjigo od doma,
- Malček bralček, pripovedovanje ob sliki ...
- pripovedovanje ob slikanicah, izvajamo projekt Ciciuhec, pripovedovanje spodbujam tudi ob pogovoru ob slikah po igralnici – po 1 stran naključne ilustracije,
- Bralni nahrbtnik, Ekobranje,
- velikokrat jih vprašam, kako bi sami nadaljevali zgodbico, kako bi lahko naredili drugačen konec ...
- vključeni smo v projekt Ciciuhec, s pomočjo katerega spodbujamo družinsko branje, obiskujemo knjižnico, kjer nam knjižničarka bere zgodbe, sama pa jih spodbujam na način, da jim postavljam vprašanja z namenom, da obnovijo zgodbo, torej nadaljujejo pripovedovanje zgodbe in s tem jo obnavljajo,
- z vsakodnevnim postavljanjem vprašanj o prebranem, z likovno uprizoritvijo prebranega, uprizoritev prebranega z dramatizacijo, glasbo, lutke,
- beremo vsak dan, knjige so jim na dosegu in si jih vzamejo pred kosilom, med igro ... imamo pa tudi Bralni nahrbtnik in so otroci odnesli nahrbtnik domov, ga imeli en teden, notri je bilo več knjig in na koncu so morali starši napisati v zvezek, kaj so prebrali in katera knjiga je bila otroku všeč,
- z Malčkom bralčkom, otroci prinašajo knjige od doma ter pripovedujejo te pravljice ostalim otrokom,
- vključeni smo v projekt Palček bralček in Naša mala knjižnica, pripovedovanje otrok postane skozi šolsko leto rutina, najprej otroke spodbudim z Bralnim nahrbtnikom ali jih spodbudi "palček" (vzg. oblečena v palčka), naredimo plakat ...
- v vrtcu imamo Pikogogo knjigoljubko, otroci si grejo s starši v vrtčevsko knjižnico izposojat knjige, na koncu šolskega leta dobijo otroci, ki so prebrali največ knjig, darilo – knjigo in priznanje.

Iz teh odgovorov vidimo, da vzgojitelji s svojimi individualnimi projekti zelo dobro spodbujajo razvoj pripovedovanja otrok. Zelo veliko vrtcev izvaja Bralno značko skupaj s starši. Kar se mi zdi zelo pomembno, kajti tudi družinsko branje ima zelo velik vpliv na besedni razvoj pri otrocih. Z bralnimi nahrbtniki, ki jih otroci odnašajo domov, otroci opisujejo vtise doživljanj. Vzgojitelji otroke spodbujajo tudi z izdelovanjem lastne knjige ter nato pripovedovanjem vrstnikom. Veliko posežejo tudi po uricah v knjižnicah, kjer knjižničarke otrokom pripravijo pravljíčne urice. V odstavku dr. Miha Kovač navaja:

Za skupno listanje knjig in branje z otrokom ni nikoli prezgodaj. Sprva malčku ponudimo knjige za igranje – iz blaga, lesa, kartona. Poimenujmo stvari na slikah, skupaj glejmo ilustracije, sprva le pripovedujmo, potem berimo. Branje naj postane sestavni del družinskega vsakdanjika – obred oziroma dobra navada kot umivanje zob. Pomembno je, da otroku beremo kar se da raznolike knjige – tako bo spoznaval različne svetove, kulture, junake, tematike, sloge, žanre in postopoma odkrival svoje interese. Bodimo potrpežljivi – tudi če otroku pozornost pade ali če moramo že petnajstič prebrati isto knjigo.

3.2 Interpretacija raziskovalnih vprašanj

RV1. Kdaj vzgojitelji berejo pravljíce v vrtcu?

Vzgojitelji berejo pravljíce največkrat v času počitka.

RV2. Ali so otroci dovolj motivirani za poslušanje?

Po mnenju vzgojiteljev so otroci dovolj motivirani za poslušanje.

RV3. Kakšne pravljíce izbirajo vzgojitelji?

Vzgojitelji izbirajo pravljíce, primerne starostni skupini otrok.

RV4. V kakšni obliki so otroci deležni poslušanja pravljíc?

Največkrat otroci poslušajo brano pravljíco v sedečem položaju.

RV5. Kakšna so opažanja po prebranem?

Vzgojitelji opažajo, da otroci v mlajših skupinah samo naštevajo, starejši predšolski otroci že obnovo pravljice povežejo v celih povedih.

RV6. Kako pogosto se izvaja pripovedovanje po pravljici?

Iz empiričnega dela je razvidno, da vzgojitelji skoraj vedno izvajajo pripovedovanje po pravljici.

RV7. Kako otroci pripovedujejo prebrano vsebino?

Iz raziskave je ugotovljeno, da otroci pripovedujejo, ampak je njihov govor izredno slab. Prav tako imajo težave pri izgovorjavi in širjenju besednega zaklada.

RV8. Ali vzgojitelji izvajajo kakšen individualni projekt v skupini za spodbujanje branja in pripovedovanja?

Skoraj vsi strokovni delavci izvajajo individualne projekte, ki si jih načrtujejo v svojih letnih delovnih načrtih.

3.3 Razprava rezultatov

V raziskovalni nalogi smo raziskovali mnenje vzgojiteljev o vplivu branja pravljic na govorni razvoj predšolskih otrok s pomočjo anketnega vprašalnika. Opravili smo pregled dosedanjih raziskav, ki se ukvarjajo s pomenom branja predšolskih otrok. Poglobili smo se v mnenja različnih avtorjev o pomenu vpliva branja pravljic za govorni razvoj. Še posebej nas je zanimal vpliv, kako pravljice spodbujajo k boljšemu govornemu razvoju predšolskih otrok, ter na kakšen način vzgojitelji spodbujajo pripovedovanje in opisovanje otrok po brani pravljici.

Raziskavo smo opravili s pomočjo spletnega anketnega vprašalnika, s čimer smo dosegli geografsko razpršenost in naključnost odgovorov. Vprašalnik je bil poslan po različnih spletnih omrežjih, kjer smo nato lahko izvedli raziskavo, kajti število rešenih anket je zadoščevalo za izvedbo raziskave, saj je anketni vprašalnik rešilo 53 vzgojiteljev.

Vzgojitelji pojasnjujejo, da v svojem vzgojnem delu dajejo področju jezika zelo velik pomen. Kar pomeni, da opažajo pri otrocih slabše govorno sporazumevanje, in si želijo na takšen način pomagati pri razvoju govornega aparata v samem predšolskem obdobju, ki je hkrati najpomembnejši dejavnik v samem razvoju.

Prav tako navajajo, da je govor v predšolskem obdobju zelo slab, otroci govorijo popačeno, nerazločno, ne izgovarjajo šumnikov in sičnikov. Opisujejo, da imajo otroci slabo razvite govorne sposobnosti, in se težko besedno izražajo. V skupinah tudi opažajo, da je prisotnih tudi veliko tujcev, kar daje vzgojiteljem dodatno delo na področju jezika za sprotno sporazumevanje.

Pri vprašanju ali pravljice spodbujajo govorni razvoj so vsi vzgojitelji istega mnenja, kar lahko potrdimo s 100% potrditvijo hipoteze. Kar številni avtorji potrjujejo, da je branje otrokom v predšolskem obdobju ena najpomembnejših dejavnosti. Pravljice tako po mnenju vzgojiteljev bogatijo besedni zaklad, otroci pridobijo veselje do literature, in si tako širijo svoje besedišče. Začnejo tvoriti povedi in se s tem navajajo na večjo samozavest.

Branje pravljic se največkrat izvaja pri počitku in malo manj odstotkov pri glavi zaposlitvi. Otroci se pri počitku umirijo in se pripravijo na branje pravljice sproščeno. Pri tem se otrokom poraja tudi lastna domišljija, ki je tudi zelo pomembna za otrokov miselni razvoj. Vzgojiteljice branje pravljic popestrijo z različnimi didaktičnimi pripomočki, ki jih pripravijo glede na temo pravljice. V raziskavi so mnenja, da otroke dobro motivirajo za poslušanje pravljic, kar je dokazano iz prakse, da dosti otrok nima velike koncentracije za poslušanje.

Največkrat se pravljice poslušajo v pripravljenem pravljичnem kotičku. To je prav namenjen prostor za poslušanje pravljic, ki ga vzgojitelji še posebej na prijeten in umirjajoč način pripravijo, da je otrokom velika motivacija za poslušanje. V veliki meri se poslužujejo tudi branja v knjižnicah.

Strokovni delavci so mnenja, da na otroka zelo dobro vpliva veliko branja in s tem povezano opisovanje in pripovedovanje po prebranem. Otroku se krepi kognitivno področje in s tem tudi pozitiven odnos do literature. Otroci so največkrat deležni poslušanja pravljic v sedečem položaju, kjer se lahko lepo namestijo in skoncentrirajo na poslušanje.

Branje in reden stik s kakovostno otroško literaturo zelo spodbudno vplivata na celosten razvoj otrok. Vzgojitelji tako skoraj vedno obnovijo prebrano pravljico. Otroke spodbujajo s podvprašanji in jih motivirajo k pripovedovanju in opisovanju. Otrokom dopuščajo tudi domišljjsko raven.

Največji otrokov razvoj, predvsem na področju govora, pa po mnenju različnih strokovnjakov poteka ravno v predšolskem obdobju. Zato je zelo pomembno, da namenimo veliko pozornosti k tvorjenju komunikacije. Otroci v tem obdobju tvorijo v večini že povedi. Pravlјice opisujejo v povezanih stavkih in opisujejo dogodke. Vendar pa je zelo odvisno od starostne skupine otrok. Mlajši otroci po raziskavi samo naštevajo predmete, oz. opisujejo kaj vidijo v slikanici. Ugotovitve so pokazale, da tisti otroci, ki so deležni velikega poslušanja pravljic, imajo zelo dobro razvit govorni aparat in tudi si sami izmislijo kakšno zgodbo, ki jo nato pripovedujejo.

V zadnjem vprašanju vzgojitelji opisujejo na kakšen način še dodatno otroke spodbujajo k večji meri poslušanja in pripovedovanja pravljic. Skoraj vsi si v svoj letni delovni načrt pripravijo projekte, s katerimi na edinstven način pomagajo k boljšemu govornemu razvoju otrok. Otroke motivirajo z različnimi bralnimi nahrbtniki, bralno značko v predšolskem obdobju, knjižnimi koticiki in večkratnimi obiski v knjižnicah, s pripravo pravljčnih uricah.

4 ZAKLJUČEK

Pravljice so otroku vodilo na poti odraščanja, pomagajo mu razviti sebe in ga popeljati v otrokov svet odraščanja. So življenjskega pomena, saj jim starši, knjižničarji in vzgojitelji ter učitelji s pripovedovanjem ali branjem pravljic že v predšolskem in zgodnjem šolskem obdobju vcepljamo v zavest veselje do življenja, odnos do soljudi in vrednotenje sveta.

Glede na vse prikazane podatke in izvedeno raziskavo v svojem raziskovalnem delu sklepam, da smo vzgojitelji zelo dobro poučeni o podajanju jezikovne vzgoje otrokom, vemo, na kakšen način motivirati otroke za poslušanje pravljic, in kako jih spodbujati k pripovedovanju.

V zavodih vzgojitelji spodbujamo tudi sodelovanje s starši za skupno branje otrokom. Velika motivacija so bralni nahrbtniki, ki jih otroci odnesejo domov. V njih se skrivajo različne knjige, ki jih prebirajo skupaj s starši in nato pripovedujejo svojim vrstnikom v skupini. Na tak način otrokom pomagamo k boljšemu govornemu razvoju. Otroci opravijo tudi predšolsko bralno značko, za kar so nagrajeni z obiskom lutkovne predstave, ki je otrokom velika motivacija. Vzgojitelji smo zelo inovativni, kako otroke spodbuditi k pripovedovanju.

Bogati besedni zaklad, krepi domišljijo, izboljšuje koncentracijo oziroma zbranost in izboljšuje spomin. Z branjem usvajamo nova znanja in tako postajamo bolj razgledani. Knjige so prave zakladnice modrosti, lahko so naše prijateljice, predvsem pa so tudi zabavne.

Branje, poslušanje in jezikovne spretnosti se razvijajo skupaj. Več kot otrok sliši, bolj prefinjeno in omikano bo postalo njegovo govorjenje in predstavljanje.

Tako zaključujem svojo raziskovalno nalogo z mislijo:

»Če želiš priti daleč v življenju, moraš prebrati veliko knjig.« – Roald Dahl

5 LITERATURA

- Kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo., 1999.
- Bajc, K, in Umek. Marjanovič. „Skupno branje, merjeno s pomočjo ček liste naslovov otroških knjig in otrokov govorni razvoj v zgodnjem otroštvu.“ *Psihološka obzorja* (2005).
- Beguš, R. in Z. Peternel. *Spravlјico spodbujamo pripovedovanje otroka*. Ured. V. B. Vrbovšek. Ljubljana: Supra, 2007.
- Bettelheim, B. *Rabe čudežnega – o pomenu pravljic*. Ljubljana: Studia humanitatis, 1999.
- Cencič, M. *Pojem pismenosti kot celostne in sestavljene aktivnosti njeno razvijanje ter poučevanje*. 1999.
- Dolinšek-Bubnič, M. „Beri mi in se pogovarјaj z mano.“ *Priročnik z nasveti za kreativno uporabo otroških slikanic*. (1999).
- Grginić, M. „Pomen porajajoče se pismenosti za začetno opismenjevanje. Zgodnje opismenjevanje – opismenjevanje od vrtca do univerze.“ *Sodobna pedagogika* (2005).
- Grilc, N. *Govorno jezikovne motnje*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2014.
- Grobler, M. „Govorni razvoj, razvojne težave in govorne motnje.“ *Obzornik zdravstvene nege* (1985).
- Grosman, M. „Pomen branja za posameznika in širšo družbo.“ *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (2003).
- Haramija, D. „Nagrajene pisave: opisi po letu 1991 nagrajenih slovenskih mladinskih pripovednikov.“ (2012).
- Jamnik, T. *Brez pravljic ni otroštva*. 2012a.
<http://www.bambino.si/brez_pravljic_ni_otrostva>.

- . *Spodbujanje družinskega branja v vrtcu.* 2012b.
<<http://www.bralnaznacka.si/index.php?Stran=10>>.
- Jamnik, T. „Književna vzgoja v vrtcu.“ *Beremo skupaj, priročnik za spodbujanje branja* (2003b).
- Kesič Dimec, K. *Priporočnik o branju.* Ljubljana: Alba 2000, 2010.
- Knaflič, L. „Družinska pismenost v predšolskem obdobju.“ *Branje za znanje in branje za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti* (2009).
- Kropp, P. *Vzgajanje bralca: naj vaš otrok postane bralec za vse življenje.* Tržič: Učila, 2000.
- Logar, D. „Razvijanje predbralnih in predpisalnih sposobnosti v vrtcu. .“ *Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi: zbornik konference.* (2011).
- Marjanovič Umek, L in M. Zupančič. *Vloga branja in pripovedovanja v otrokovem razvoju.* Ljubljana: Supra, 2003.
- Marjanovič Umek, L. *Govorna kompetentnost malčkov in otrok kot napovednik zgodnje in kasnejše pismenosti. Opismenjevanje učencev pismenost mladih in odraslih. Sodobna pedagogika.* 2010.
- Marjanovič Umek, L. in U. Fekonja Peklaj. „Učinek vrtca na otrokov govorni razvoj.“ *slovenska vzdolžna študija. Sodobna pedagogika,* (2006).
<<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-K7TG7WPN/>>.
- Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. „Vloga branja in pripovedovanja v otrokovem razvoju.“ *Beremo skupaj, priročnik za spodbujanje branja* (2003).
- Marjanovič Umek, L. „Povezanost govornega razvoja s pismenostjo.“ *Porajajoča se pismenost v predšolskem obdobju* (2007).
- . „Vloga jezika in socialnih kontekstov za razvoj predbralnih in prednapisovalnih zmožnosti.“ *Bralna pismenost v Sloveniji in Evropi, Zbornik konference* (2011).

- Marjanovič Umek, L., S. Kranjc in U. Fekonja. „Spodbujanje otrokovega govornega razvoja.“ *Otroški govor: razvoj in učenje*. (2006).
- Matko Lukan, I. „Kako beremo z otrokom.“ *Branje za znanje in branje za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti* (2009).
- Mlakar, I. „Vloga knjižnice.“ *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja*. (2003).
- Newman, N. *Vzgajanje strastnih bralcev*. Maribor.: Hiša knjig, založba KMŠ, 2017.
- Otrok in pravljica*. Prod. Sergeja Hudolin. 2013. <http://www.oshj-staritrg.si/files/2013/03/OTROK_IN_PRAVLJICA_internetna_stran.pdf>.
- Pečjak, S. „Porajajoča se pismenost.“ *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (2003).
- Pečjak, S. in A. Gradišar. *Bralne učne strategije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2012.
- Saksida, I. „Književna vzgoja v vrtcu.“ *Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce* (2001).
- Štefan, A. „Pripovedovanje v družinskem krogu.“ *Branje za znanje in branje za zabavo: priročnik za spodbujanje družinske pismenosti* (2003).
- Zalokar Divjak, Z. *Vzgoja za smisel življenja*. Ljubljana: Educy, 1998.
- Žnidaršič, D. *Otrokov govor*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, 1993.

6 PRILOGE

ANKETNI VPRAŠALNIK

Pozdravljeni!

Sem Jasmina Safošnik, diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok, in pišem raziskovalno nalogo z naslovom **Z BRANJEM PRAVLJIC V VRTCU GRADIMO RAZVOJ BESEDNEGA ZAKLADA**.

Zato Vas prosim, da izpolnite anketni vprašalnik in mi s tem pomagate pri raziskavi. Zagotavljam Vam, da je anketa anonimna in da bom rezultate uporabila le v raziskovalne namene. Že vnaprej se Vam zahvaljujem za sodelovanje.

1. Spol: M Ž

2. V katerem oddelku starosti ste v skupini:

a) 1. starostno obdobje

b) 2. starostno obdobje

c) kombinirani oddelek

3. Ali menite, da namenite dovolj časa področju jezika v skupini?

a) Da

b) Ne

4. Kakšna opažanja opazate pri razvoju govora pri otrocih?

5. Ali menite, da branje pravljic spodbuja govorni razvoj otroka?

a) Da

b) Ne

6. Če ste v 5. vprašanju odgovorili z Da, potem opišite, na kakšen način.

7. V katerem delu dneva berete pravljice otrokom?

a) pred zajtrkom

b) glavna zaposlitev

c) počitek

8. Ali menite, da so otroci dovolj motivirani za poslušanje pravljic?

a) Da

b) Ne

9. V katerem prostoru so otroci deležni poslušanja pravljic?

a) pravljичni kotichek

b) knjižnica

c) zunanji del vrtca

d) drugo-----

10. Ali opazate razliko v opisovanju prebranega, če je otrok deležen velike mere branja oz. poslušanja?

a) Da

b) Ne

Kakšno?-----

11. V kakšni obliki so otroci deženi poslušanja pravljic?

a) sedeči položaj

b) v gibanju

12. Kako pogosto izvajate pripovedovanje po pravljici?

13. Opišite, kako otroci pripovedujejo. Ali samo naštevajo, ali že opisujejo obnovo v povedih.

14. Opišite, kako v skupini spodbujate pripovedovanje otrok (ali ste vključeni v kakšen individualni projekt o branju pravljic).

Hvala za sodelovanje!